

SALA DE LECTURĂ

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. **12** (221), serie nouă. Miercuri 29 martie 1995. Preț: 500 lei

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

40 de ani de la moarte

Alexandru D. Lungu:

STĂPÂN ȘI SLUGĂ

Julien Green:

LEVIATHAN

SEXUL SPIRITUALIZAT

Esee și canaluri

● Uneori e bine să ne cunoaștem mai mult provocatorii, adică pe aceia care ne iau la întrebări, atrăgându-ne în tot felul de capcane gazetărești: oameni ca și noi, unii deja scriitori verificați, alții în curs de afirmare, gata oricând să surprindă un fenomen cultural sau eșecul unui condeier, în superba sa suficiență. Și, ca să nu ne chinuim noi să facem **portretul robot** (se poartă, nu?) al reporterului de la Televiziunea Română, Iosif Sava ne-a satisfăcut curiozitatea, adunând în jurul mesei rotunde, la **Serata** sa, o mare parte a celor care lucrează în Departamentul Artă și Cultură.

● Discuții animate, cu înțepături și răspunsuri amănate, cu idei lansate și soluții lăsate în coadă de pește, iată ce-am auzit și văzut la binecunoscuta emisiune, mutată sâmbăta, fiindcă duminica tot românul vrea să se odihnească, amuzându-se de gafele și agramatismele lui Dumitru Graur, ambiționar și el să intre în rândul intelectualilor.

● Dar – și aici facem o pauză – n-au lipsit subtilitățile de limbaj și pluralul personal, care au făcut deliciul emisiunii respective. Unul dintre participanți, hotărât să-și pună șeful la punct, a văzut în **Serata** lui Iosif Sava o luptă cu morile de vânt, iar în moderatorul acestora un fel de Don Quijote, pronunțând numele faimosului personaj așa cum se scrie. Să vadă (și să audă) tot telespectatorul că românizarea numelor străine a început deja!

● Dacă limba spaniolă nu mai e la modă, deh, în vremurile noastre, regină e engleza, limba română nu prea mai are

nici ea drept de cetate. Același reporter a formulat un plural de zile mari – esee de la eseu – și ne-am dus cu gândul la jocul de rugby dar, după toate cercetările noastre, n-am găsit decât pluralul **eseuri**. Tot în confruntarea sus-pomenită, un alt participant s-a întrecut pe sine și a descoperit un alt plural – **canaluri** de la canal – și-am zis că, după **Pluralul Englezesc**, a venit și vremea **Pluralului Românesc**.

● Aceste pronunții, unice în felul lor, au căpătat și-un sprijin teoretic, fiindcă s-a admis, de o anumită parte a participanților, că școala nu e prea importantă, sunt suficiente patru clase, eventual opt, pentru că un artist are nevoie de combustie internă ca talentul să triumfe. Nimic mai potrivit (și mai ilustrativ!) pentru emisiunea cu pricina, dar și pentru altele în care harul a ieșit la rampă. Spre exemplu, al lui Dinu Săraru.

● Noi am demonstrat, cu exemple, la ce paliere înalte a ajuns autorul „Crimei pentru pământ”, stimulați de o emisiune culturală, realizată chiar de unul din participanții la **Serata** cu pricina. Săraru, sfidând studiile și instrucția, a dat un remarcabil exemplu de gramatică personală. Acum, că am ajuns la acest caz, nu putem rămâne surzi la zvonurile care circulă. „Simpozionul Săraru” (45 de minute, adică o întreagă emisiune) a fost comandat și, firește, plătit de o firmă duhovnicească, astfel că invitații la cumetrie n-au fost deloc zgârciți cu elogiile. Probabil că și plata a fost pe măsura tămbăierilor. Popii mai lipseau, în carne și oase, să facă sfeștania.

Vrăbia albă

de NICOLAE PRELIPCEANU

În general, lumea vorbește de rău vrăbiile. Că fac prea mult zgomot, că nu mai tac din cioc. Li s-a agățat un epitet și cu asta basta. Vrăbiile sunt „gureșe”. Dar oamenii nu sunt gureși? Mă rog, ei fiind aceia care judecă tot ce stă și tot ce mișcă, au – cred ei – dreptul să spună ce vor despre cele din jur, fiind în același timp precum lumea și cu încă – în plus – ceva. În disperarea ultimei judecăți la care vom sta smirnă și știm asta de acum, facem prapăd cu judecățile noastre cât ni se pare că mai putem. Un memoratoriu al judecării tuturor celorlalți ar fi absolut necesar. Ca un disc de liniște ori o casetă albă pentru curățarea capului de înregistrare-redare la casetofon.

Mărturisesc, neplăcut impresionat de constatare, că și eu sunt tentat să le judec pe bielele vrăbii. Alături, însă, judecării despre agitația lor, despre ciripitul incontinent, despre penele lor, despre burta lor, o imensă compasiune. În fond, ele nu seamănă și nu culeg, ele nu se îmbracă: așteaptă să o facă Dumnezeu. „Vrăbiei chioare îi face Dumnezeu cuib”, în timp ce relația noastră cu Dumnezeu s-a relaxat, probabil, nepermis. Le judec pe vrăbii câteodată.

Sâmbătă, 18 martie, am fost la Curtea de Argeș. Cum mergeam pe bulevard spre blocul în care stă mama, printre vrăbiile care-mi tăiau nepăsătoare calea, mi-a sărit în ochi una albă. Întâi n-am știut ce să cred. N-am mai văzut niciodată până atunci, sâmbătă, 18 martie, ora 15.46 cu aproximație, o vrăbie albă. Oi negre sunt, chiar și turme. Am auzit și de câte un elefant alb, sfânt în Indochina. Am văzut vrăbia albă, zburând spre un tufiș din dreapta mea și mi-am suspendat orice judecată. M-am gândit, însă la altceva: oare ce cred despre ea celelalte vrăbii, cele „normale”? Eram în jurul ei și altele, netulburate, zburau alături de ea. Nu părea să le pese. Dar oare cu cine se împerechează vrăbia albă? Nu e ea o oaie neagră a neamului vrăbiesc? Așa, fără vină, numai pentru că Domnul a vrut să fie altfel decât ele?

Surpriza naște întrebări. Și întrebarea e inocentă. Cunoașterea omenească, dimpotrivă, produce judecări de valoare, ierarhizări. Aprecieri. Și astea sunt pline de drojdia necurată a resentimentelor, a nerealizărilor, a eșecurilor, de ură și entuziasm.

Pe vrăbia albă nu poți să o judeci.

Dar ea ce crede, oare, despre celelalte vrăbii?

Editori:
 ■ Uniunea Scriitorilor din România
 ■ Fundația Luceafărul
 Cu sprijinul Fundației Soros
 pentru o Societate Deschisă

Redacția: Laurențiu Ulici (*director*), Marius Tupan (*redactor șef*), Ioan Es. Pop (*secretar general de redacție*), Alexandru Spânu (*redactor*), Olivia Marcu (*secretariat*), Maria Burcă (*curier*), Florin Țone (*fotoreporter*)

Redacția și administrația:
 Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1,
 telefon 659.67.60.

Cont: Agenția Credit Bank, sector 2,
 nr. 40.10.11.50.16 (lei) și
 40.20.11.50.12.16 (valută)

Tehnoredactare computerizată:
 INFO G.I.P.
 Manuela Drăghici, Marius Predescu

Tipar: INTERGRAPH
 Abonamentele se pot face la toate oficiile
 poștale din țară. Revista noastră este înscrisă
 în **Catalogul publicațiilor** la poziția 2048.

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

de PETRE STOICA

● GUSTI CONSTANTIN: „Totmai pentru că Guvernul nu s-a băgat să dea o lege, Industria Bordurilor este singura ramură economică în plin avânt. Cu toți pașii pozitivi, cererea depășește încă oferta”. (**Ziua**) ● PL 1993 s-a rupt în două în urma deciziei de părăsire a CDR”. (**Evenimentul zilei**) ● ROXANA BADRĂLEXI: „Consiliul Național al PL '93/ Sciziunea nu a fost o surpriză. Dimensiunea ei, însă, a fost... Nouă parlamentari, 14 județe și importanți membri ai Comitetului Director au rămas în Convenția Democratică”; ... „motivele grupului care a rămas în CDR nu sunt nicidecum de ordin sentimental, ci pragmatic”; ... „cei ieșiți de sub umbra CDR, (...) cred că pot reuși și singuri. Au mai încercat-o și alții”. (**România liberă**) ● „Instanța a zis «Da» lui Radu Câmpeanu”. (**Oglinda**) ● PETRE MIHAI BĂCANU: „Când credeți că au apărut scindările în CDR? Într-un moment în care blocul governmental strânge rândurile”; ... „calul nu s-a dovedit a fi chiar atât de breaz”; ... „Să fie o război sau o sinucidere politică? În vreme ce dl Horia Rusu afirma că în afara CD există mai mulți parlamentari ai opoziției decât în interiorul CD, prin cei 9 parlamentari ai PL '93 care au rămas în Convenție se pune problema dacă partidul său va mai avea grup parlamentar”. (**România liberă**) Iar după alegeri va rămâne doar cu mârtoaga! ● ION CRISTOIU: „De doi ani încoace de când partidul lui Ion Iliescu se află la putere, celor denunțați de presă ca fiind corupți nu li s-a întâmplat nimic”. „PDSR a evitat să arate cu degetul către corupții din PUNR, PRM și PSM de dragul sprijinului dat de aceste partide guvernului Văcăroiu. Prin această uriașă concesie, PDSR-ul a rămas la

putere”. (**Evenimentul zilei**) ● „Fără punctul 8, România agonizează în stagnare, pe când Cehia, care a adoptat legea similară a lustrației este deja reintegrată în lumea civilizată”. (**România liberă**) ● MIRCEA CASTER: „Lupta pentru AGA întârzie privatizarea. Statul oferă milioane de lei pentru membrii Adunării Generale a Acționarilor”. (**Capital**) ● ION CRISTOIU: „...PDSR-ul își trage soliditatea din avantajele pe care le oferă, în calitatea sa de proprietar al borcanului cu miere, amatorilor de lins dește dulci. Cum să ceri liderilor PDSR să renunțe de bunăvoie la a-și vări degetele în bogăția care le stă la dispoziție?” (**Ev. zilei**) ● MIRCEA MIHAIIEȘ: „Astăzi am obosit și ni se pare normal ca un parlament în care majoritatea covârșitoare o reprezintă înșii care n-ar fi în stare să treacă un test riguros de ortografie română să beneficieze de sume egale cu ale disprețuitei culturii naționale”. (**România literară**) ● GABRIEL GEAMĂNĂ: „Senatorul PRM Ion Mocioi se dovedește din ce în ce mai nesățul”. (**Cotidianul**) ● OCTAVIAN PALER: „De fapt, ceea ce m-a izbit și m-a îngrijorat cel mai mult, nu este îndrăzneala căpitanului Soare de a se comporta «ca înainte», ci frica vecinilor domnului Patapievicu de a vorbi. Asta mi-a adus aminte că eficiența securității s-a bazat pe frica, generală, de Securitate. Luat de guler și aruncat pe ușă afară, căpitanul Soare s-ar fi dumirit, poate, în sfârșit, că s-a schimbat ceva în România. Sau că ar fi fost normal să se schimbe”. (**România liberă**) ● „PDSR va fi cu noi și în mileniul trei. Până în 2030 suntem asigurați.” (**Expres Magazin**)

Ce apărăm?

de LAURENȚIU ULICI

Le u îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul" zicea – prin gândul lui Eminescu – domnitorul Mircea cel Bătrân. „Neamul” – de acord. Dar de ce „sărăcia” și „nevoile”? Pentru că felul nostru de fatalism istoric – al cărui corolar stupid și, într-o măsură, tragic e de găsit în celebrul adagiu folcloric „capul ce se pleacă sabia nu-l taie” – ne-a făcut să ne mulțumim cu ce aveam ca și cum ce aveam era din dar (și știm că nemulțumitului i se ia darul) iar nu din osârdia fiecăruia și a tuturor. Pe o asemenea fereastră privind istoria, sigur că nimic din ceea ce ni se întâmplă nu ni se datorează, „sărăcia” chiar, „nevoile” chiar sunt „daruri” de la Dumnezeu sau de la alții și trebuie să ni le aprărăm. Dacă am fi fost „bogați” ne-am fi apărat bogăția, dar din același motiv. Aici este eroarea fatală: că nu vrem să acceptăm că de „sărăcia”, ca și de „bogăția” vieții noastre noi suntem cei dintâi vinovați. Că la vina noastră s-

au adăugat, în diverse perioade istorice, unii sau alții din afara noastră este foarte adevărat, dar lucrul de căpătâi pe care bunul simț ar trebui să ni-l releve e că noi ne-am pus prea des problema supraviețuirii și prea rar pe cea a viețuirii. „Eu îmi apăr sărăcia și nevoile” este expresia acestui instinct defensiv al supraviețuirii de care, la scara istoriei, am tot făcut abuz de uz până când ne-a devenit cutumă irepresibilă. Avem, probabil, ca popor, toate calitățile necesare unei situații ofensive în viațuire, mai puțin voința de a rupe o dată pentru totdeauna cu obișnuința seculară de a ne lăsa „sub vremuri”. Cum nu suntem, totuși, un popor masochist – dpvadă că, în cele mai grele momente am știut să ne „descurcăm” – e de crezut că persistența istorică a aerului de supraviețuire răspunde unei credințe oarbe în rezolvarea de la sine a lucrurilor. Pe care știm de unde o avem dar nu știm încă până unde s-o

împingem fără să ne facem rău. Fără îndoială, chiar să vrem – printr-o revelație colectivă, altminteri improbabilă – să ieșim de sub acest fatalism lipsit de glorie, nu ne-ar fi ușor și, mai ales, o atare ieșire nu s-ar putea produce peste noapte. Poate că mulți ne-am pus speranțe pentru o asemenea soluție de continuitate în noua lume de după 1989. Din păcate și de data asta pare să fi izbândit același instinct minim al supraviețuirii. Și de data asta preferăm să ne apărăm „sărăcia” și „nevoile” cu toate că ispita de a le abandona e mai mare ca oricând. N-am aflat încă toți că nimic nu se rezolvă de la sine, – în afara morții – și că orice schimbare, dacă nu vine din noi, degeaba vine sau vine împotriva noastră. Istoria comunismului din România o atestă cu prisosință. Scuză că nu știm ce vrem e puerilă pentru că, de fapt, știm ce vrem: să ne fie mai bine, să viețuim cu adevărat iar nu să supra- sau sub-viețuim. Și atunci, ce apărăm?

minimax

Nedumerirea (III)

Dilema, atunci când citești *Dilema*, este – îmi pare – dacă să iei în serios ce citești, ori ba. Asta, poate, și fiindcă rețeta editorială vrea să respecte principiul „imparțial ca tot românul”, adică este astfel ticluită încât să împace pe toată lumea, din toate părțile. Mai să-ți vină a zice că e o gazetă pentru dalmațieni, ori că numele într-adevăr potrivit i-ar fi *Ceața*... Da' nu zic! Pentru a respecta însă titlul voi zice doar că, în cel mai recent număr (Anul III, 114, 17 – 23 martie 1995) pagina 10 poate isca multă nedumerire. Iar, cum vine vorba, urmează să mă explic.

Pe/în pagina cu pricina sunt două texte al căror numitor comun este **răstălmăcirea**, circumstanța agravantă constituind-o faptul că fiind vizate realități îndeobște mai puțin accesibile: **trecutul și Occidentul**, diversiunea are oarece sorți de izbândă. Intitulat „**Majoritățile de altă dată**”, primul text este semnat de Z. Ornea care, zornăind ceva istorie, vrea să-și

de ȘERBAN LANESCU

convingă cititorul că, într-ale politichiei, nimic nou sub soarele ce strălucește asupra plaiurilor mioritice. **Lipsa de prentip și noimă** a fost, vezi Doamne, este și va fi marca politicii românești. Să nu ne mirăm deci când auzim și vedem că se întâmplă ce se întâmplă acum în România. Dar, ne liniștește Z.O., nu trebuie să ne simțim stingheriți că poate-am fi noi românii ceva mai aparte, adică zicând-o p-a dreptă, lichele. „**De fapt, de e să exprim gândul întreg, ar trebui spus că nu există principii în politică și cine dă prevalență, în acest plan, criteriului moral, e pierdut**”. De unde și lecția din finalul textului. „**Să nu ne grăbim să facem judecăți de valoare despre practicile vieții politice, fără a cunoaște bine scena politică de altădată!**” O lecție, în sine, binevenită. Nu însă și dacă ea, de fapt, vrea să sugereze că: (I) poate fi acceptabil ceea ce se întâmplă acum în viața politică românească, (II) *machia-*

verlăcurile cinice ale Puterii și, corelat, zurba care bântuie prin Opoziție vor fi fiind normale și naturale. Căci nu este adevărat. Iar cât privește istoria, de bună seamă că depinde ce secvențe și/sau ce personaje selectezi. Dar chiar și-așa, alegând din trecut cele mai ticăloase momente, tot nevinovate îți par comparându-le cu *lucrarea* comunistă. *Lucrare*, orice s-ar spune, încă în curs. Iar apoi, zâmbind, nu poți să nu remarci că într-alte vremi va fi fost ea *monstruoasă, coaliția burghezo-moșierească*, da' ai naibii moșieri și capitaliști barem aveau stil, demnitarii nu purtau șosete scurte și vorbeau corect românește.

Cât privește al doilea text: „**Democrația opiniilor sau sfârșitul politicii**”, ce să vezi, potriveală!, ținta e cam aceeași dar trăgându-se dintr-altă parte. Adică, Claude KARNOUH, ajuns de la Budapesta la Cluj, caută să ne lămurească (și nu e prima dată când o face) pe noi românii că și prin Occident democrația scârțâie tare. De ce? Fiindcă sondajele de

opinie și televiziunea au dus la „**absența dialogului între cetățeni și oameni politici**”, de unde și „**creșterea absenteismului care caracterizează rezultatele alegerilor**”. Absenteism care, apreciază C.K., este identic „**atât în țările occidentale, cât și în fostele țări comuniste**”. O fi, totuși și se aprinde becul roșu când, citind textele *dilematice* ale lui C.K., regăsești „**dedesubt**” vechea *teorie a convergenței sistemelor* altădată criticată cu înverșunare de to'arăși, dar apoi îmbrățișată cu drag, după „momentul 1989”. Mai mult însă decât atât (ceea ce oricum nu e puțin), recent a apărut în Franța, la editura Gallimard, o carte (Minc. A., „**L'ivresse démocratique**”) în care, coincidentă!, sunt dezbătute exact aceleași aspecte social-politice abordate de C.K., atâta doar că, avertizează A. Minc, a **combate democrația opiniei înseamnă a duce un război greșit de la bun început**. („La démocratie d'opinion a entamé son regne. La combatre, c'est se tromper de guerre”, op. cit. p. 11). Adică parcă tocmai ce face *monsieur K.* Întrebare este însă de ce o face? Sau, încă mai exact, de ce oare vrea să ne convingă C.K. pe noi românii că în Occident democrația merge prost? Păi fiindcă ne cunoaște și ne și iubește, știind deci că ne poate îndulci amarul arătându-ne că și caprele vecinilor sunt răioase. Așa să fie, oare? Și rămân iarăși nedumerit...

Ana Blandiana, IMITAȚIE DE COȘMAR

Vrând să uit că fără implicarea în rosturile cetății o conștiință scriitoricească nu-și află împlinirea (nu mă refer la o implicare lozincardă, de care suntem sătui până peste cap!), m-am întrebat cât de necesară i s-a părut Anei Blandiana implicarea în politic (o conduită aducătoare de mari necazuri, de mari și nedrepte ponegriri, lasând la o parte faptul că injuriile și calomniile aruncate la adresa persoanei sale nu-i dezonorează decât pe deja dezonorații mahalagii ai contemporaneității!). Citindu-i prozele din recent apărutul volum, mi-am dat seama că, pentru anumite sensibilități nealterate, a nu țintui la stâlpul infamiei rugozitățile, schimonosirile și murdăriile socialului echivalează cu o imposibilitate. Ana Blandiana nu cultivă o proză terifiantă de dragul terifiantului, propriu-zis fantastică; terifiantă și grotescă este chiar conjunctura social-politică a epocii vizate (pe care o dorim revolută), autoarea nefăcând altceva decât să literaturizeze la minim un coșmar social atât de exacerbant, încât simpla narare a acestuia creează impresia rodului unei minți buimace, obsedată de supralicitarea monstruosului. Dar cartea Anei Blandiana nu este un reportaj, ci un volum de transfigurări ireproșabile, în care știința dă relief detaliului, în care flanerile prin teritoriul fantasticului pur se grefează fără ostentație pe trupul schilodit al realității. „Imitație de coșmar“ are un efect politic nemăsurat mai percutant decât orice implicare politică... extraliterară. (Ed. DU Style, 6630 lei)

James Joyce, PORTRET AL ARTISTULUI LA TINERETE

Reeditarea excelentei traduceri a Friedei Papadache, apărută în anul 1969, în colecția Meridiane a Editurii pentru Literatură Universală. Acest „bildungsroman“, în care este mărturisit crezul literar al tânărului scriitor, a fost elaborat pe parcursul a zece ani; inițial fusese intitulat **Stephen Hero** și apăruse, în fascicole, în revista **The Egoist**, în 1915, pentru ca, în anul imediat următor, să fie tipărit în volum.

Viiitorul „rege al Verbului“, cum îl va caracteriza Raymond Queneau, realizează un roman al fermentațiilor ideatice și estetice, urmate de o eliberare definitivă prin decantări tranșante. Cristalizările principiilor estetice (**unitate, armonie, luminozitate și detașare**) vădesc ecouri din Toma d'Aquino, Giordano Bruno, Ibsen, Flaubert, acestora adăugându-li-se, ulterior, Vico; conștiința civică a lui Joyce a fost înrăurită de dramatica situație politică și religioasă a Irlandei natale („cazul Parnell“ îl va scârbi definitiv de filistinism, de unde și accentele crude ale limbajului). „Portretul...“ anunță începutul unui travaliu artistic unic în felul său, la capătul căruia este vizată făurirea a ceea ce Joyce numește „conștiința nezămislită a neamului meu“. Apreciat și susținut fără rezerve de Ezra Pound și Valery Larbaud, tânărul Joyce va demonstra acea cutezanță care îi va permite accesul la adevăr și înnoire stilistică. (Ed. RAO, 4500 lei)

Radu Albala, FEMEIA DE LA MIEZUL NOPTII

Volumul se deschide cu o continuare imaginată la „Sub pecetea tainei“ (publicată încă din 1987, în „Făpturile Paradisului“), continuând cu alte opt povestiri, dintre care câteva inedite. Majoritatea prozelor se concentrează asupra „eternului feminin“, acțiunile (dacă se poate vorbi de acțiune în sensul consacrat al termenului, aici fiind vorba mai mult de pretexte epice pentru conturarea unei atmosfere) se alambichează în pur stil matein și se „încheie“ într-o nebuloasă abil confecționată sub imperativul tainei depline. Un gust al sordidului catifelat se împletește cu grotescul, situațiile se află la linia de întrepătrundere dintre delectabil și detestabil, nimic nu este dramatic pe de-a-ntregul, nimic nu este pe deplin hilarant. Excepționale portretizări feminine (Tuța, Tamar) duc cu gândul la operele unui ebenist lirico-cinic, cele câteva figuri masculine (Vlad, Adrian, Jenică) sunt extrase, cu vădită intenție, din tipologia mateină. Obsesia maestrului venerat este evidentă; și la Albala există o proză în care, adoma finalului din „Craii...“, misterul lumii vechi, iubit fără de sațiu, se prăbușește sub presiunea lumii noi, sordide și văduvite de orice farmec, o lume a unor noi mitocani (lumpenii) din stirpea urât mirositoare a lui Gorică.

Și, pentru că tot pomeneam de „acțiunea“ din prozele lui Radu Albala (păstos portretizat de Radu Cosășu), cred că acesta își însușise pe deplin aserțiunea lui Paul Valéry: **Une oeuvre d'art n'est jamais finie**... (ed. Litera, 3800 lei)

Aristotel, CATEGORII

„Avem în față o carte mare a umanității. Trebuie s-o luăm așa cum este. Deși lucrarea e în chip evident alcătuită din trei părți distincte (...), părțile nu mai pot fi desprinse una de alta. Problema istorică dacă e vorba de piese distincte ale gândirii aristotelice, de simple note de curs sau de interpretări și adaosuri ale acestora este de nedezlegat. De altfel, nici nu merită să fie dezlegată. Aceasta este cartea lui Aristotel și așa a înrăurit ea veacurile“. (Constantin Noica)

„Categoriile“ intră, alături de „Primele analitice“ și „Peri hermeneias“ (**Despre judecată**), în compunerea **Logicii**, cunoscută mai târziu sub numele de **Organon**. Dacă pentru Platon lumea reală nu este decât o realitate a „ideilor eterne“, Aristotel vede realitatea în lucrurile existente de fapt, individuale. Conform Stagiritului, Platon – prin teza ideilor – a dublat în chip inutil realitatea; realul ar fi ceea ce există sub formă individuală. Meritul cel mare al lui Aristotel este de a fi dat gândirii științifice **metoda silogistică**; a sistematizat analiza operațiilor noastre logice (analiză pregătită de Socrate și Platon), îndreptându-l pe Kant să afirme că de la Aristotel spre noi nu s-a mai adăugat nimic nou logicii. Odată cu formarea concepției deterministe asupra lumii și fenomenelor (Galileu și Descartes), importanța silogismului ca metodă a științei s-a diminuat, împreună cu teza organizării teleologice a lumii (nu se poate vorbi, totuși, despre o prăbușire definitivă a tezei aristotelice, determinismul prezentând fisuri extrem de pronunțate).

Aristotel rămâne, deoarece în opera lui întâlnim prima mare sinteză realizată în gândirea filozofică. Celelalte două vor purta semnăturile lui Toma d'Aquino, pentru Evul Mediu, și a lui Hegel, pentru epoca modernă. (Ed. Humanitas, 2200 lei)

Alexandru Marghiloman, NOTE POLITICE (vol. II)

Efect de dinamită a produs, în 11 mai 1927, apariția notațiilor politice ale lui Marghiloman. Fulminantele mutații pe care le operau în istoria politică a României de după 1912 și până în 1924 deranjau prea multe persoane simandicoase ale vremii, astfel încât, chiar a doua zi, pe 12 mai, ediția a fost interzisă și tirajul – cât mai rămăsese nevândut! – confiscat (și soarele răsare, și soarele apune!). Este meritul lui Stelian Neagoe de a retipări ediția. Dacă primul volum (apărut la editura **Scripta**) cuprindea notele referitoare la România prinsă în vârtejul războaielor balcanice (1912 – 1913) și în iureșul primului război mondial (perioada neutralității: 1914–1916), cel de al doilea volum vizează contorsionările politice provocate de războiul propriu-zis (1916–1917).

Cel „sacrificat pe altarul succeselor altora“ își ia revanșa; lectura volumului va face să se înțeleagă la adevărată măsură gesturile politice ale unui personaj statuar, pe nedrept acuzat de colaboraționism, în fond un patriot autentic, dar prea cinstit și prea lucid, un om politic și nu un politician! Notele... lui Marghiloman determină o necesară reevaluare nu numai a personalității sale, dar, mai ales, a unui segment controversat (nu rareori cu bună știință falsificat) din istoria României. (Ed. Machiavelli, 3900 lei)

Anticariat

Langston Hughes, THE WEARY BLUES, New York, 1926

În „New York Herald Tribune“ din 1 august 1926, DuBose Heyward comentează acest volum inspirat de ritmurile folclorului negru: „Langston Hughes, deși nu are decât 24 de ani, e de pe acum o personalitate prominentă în grupul de intelectuali negri care dau Harlemului o viață culturală atât de plină de noblețe... El e, totuși, un poet individual, nu numai membrul unui grup literar nou și interesant. În **Bluesuri obosite** el înfățișează stări acute de sentimente, priveriști vii ale mărilor și pământurilor văzute de tânărul poet în călătoriile sale, ceea ce consider că reprezintă o excepțională zestre poetică. Întotdeauna de un subiectivism intens, pasionat, sensibil la frumusețe și posedând un admirabil simț muzical, Langston Hughes ne-a dat o carte de debut care marchează începutul unei cariere ce merită pe deplin să fie urmărită“. Previțiunea lui DuBose Heyward s-a confirmat; consecvent motivului care i-a inspirat volumul de debut, Langston Hughes va publica, mai apoi, **Dear Lovely Death** și **The Negro Mother** (1931), **The Dream Keeper** (1932), **Shakespeare in Harlem** (1942), **In Fields of Wonder** (1947), **One Way Ticket** (1949), **Montage of Dream Deferred** (1951), **Ask Your Mama** (1961), plus un număr de volume de proză și o dramă (**Mulatto**), devenind una dintre cele mai personale voci ale liricii americane contemporane, o conștiință. (Anticariatul de pe Calea Moșilor, 2300 lei)

top 5

Librăria Kretzulescu

- Ana Blandiana, **Imitație de coșmar** (DU Style, 6630 lei)
- George Pruteanu, **Pactul cu diavolul** (Albatros și Universal Dalsi, 3570 lei)
- Aristotel, **Categoriile** (Humanitas, 2200 lei)

Librăria Sadoveanu

- George Pruteanu, **Pactul cu diavolul**
- Ana Blandiana, **Imitație de coșmar**
- Vasile Lovinescu, **Dacia hiperboreană** (Rosmarin, 500 lei)

Librăria Eminescu

- Henry James, **Lunga vară la Veneția** (Minerva, 1600 lei)
- Alexandru Marghiloman, **Note politice** (vol. II), (Machiavelli, 3900 lei)
- Ana Blandiana, **Imitație de coșmar**

Librăria Alfa

- Radu Albala, **Femeia de la miezul nopții** (Litera, 3800 lei)
- James Joyce, **Portret al artistului în tinerețe** (RAO, 4500 lei)
- Vasile Lovinescu, **Dacia hiperboreană**

Librăria din Bd. I Dec. 1918, nr. 53

- Ana Blandiana, **Imitație de coșmar**
- James Joyce, **Portret al artistului în tinerețe**
- Alexandru Marghiloman, **Note politice**

Pentru o cât mai promptă prezentare, invităm editurile interesate (dar și pe autori) să expedieze pe adresa redacției noastre un exemplar din noile apariții de carte.

George Tomaziu revine printre ai săi

de GEO ȘERBAN

inimaginabile numai de el cunoscute, semnele destinului, greu de descifrat chiar după ce totul ține de trecut. Vizibil, naratorul e departe de a năzui să se pună în evidență pentru alții, nu vânează sufragii; pur și simplu se caută pe sine, pe cât de obstinat, pe atât de discret, împingând modestia până la a-și contesta orice înfățișare eroică, deși a dat probe nenumărate de rar eroism. Un motiv în plus, poate, pentru care a și considerat potrivit să-și spună, neostentativ, **figurant**.

De pe asemenea poziție, faptele aduse de memorie la suprafață sunt tratate oarecum neutru – împrejurările de risc nebun, ca și cele de umilință barbară din pușcării – în orice caz fără exaltări, fără rancună, lăsate să vorbească celor ce se vor ocupa în viitor cu descifrarea istoriei. Efectul artistic constă într-o cuceritoare liniște narativă, legitimată de conștiința datoriei morale împlinite și vegheată suveran de autenticitatea procesului complex de retrairi actuale. Din debut, scriitorul își alege o perspectivă de sus, corespunzătoare tocmai altitudinii spirituale ce împrumută relatării sale un ton just, deloc crispat, deși va fi vorba de multă suferință, trecută însă acum prin filtrul acelei tandreți adânc înțelegătoare, tolerante, de om încercat, ajuns să mediteze ca un adevărat filozof: „De dimineață până seara, norii și soarele Parisului se reflectă într-o cupolă nebăgată în seamă de trecătorii de pe stradă, dar care țâșnește la

înălțimea celui de al cincilea etaj unde stau. Este cupola bisericii Ordinul Carmelit în care călugării au fost decapitați pentru ca să domnească libertatea, egalitatea și altele de asemenea. Adesea mă gândesc la asta, pentru că eu însumi am fost decapitat, și încă de mai multe ori...” În acest ton temperat, așezat, cumva cucernic, curg cele peste 250 de pagini de confesiune de dinainte de a muri, anume parcă sortite să închege testamentul unei personalități dornică să se reîntoarcă, măcar astfel, printre ai săi.

Ar fi de datorica celor ce-i preiau mesajul să adune probele că trecerea prin viață a lui George Tomaziu n-a semănat nicicum cu a unui „figurant”. Idealul ar fi organizarea unei expoziții retrospective de pictură și grafică. I s-ar putea, de asemenea, grupa ilustrațiile de carte într-un album, precum și puzderia de portrete ale contemporanilor săi. În fine, sunt de căutat prin revistele și gazetele timpului diverse contribuții ale sale, de tipul corespondențelor muzicale pe care se spune că le trimitea de la Salzburg, unde era nelipsit, într-o vreme, de la celebrele festivaluri. E de luat în seamă și un eventual corpus de corespondență, mai ales scrisorile schimbate cu unchiul său, nu altcineva decât George Enescu. Orice efort de restituire, în continuarea celui întreprins de Mariana și Gabriel Mardare, traducători excelenți ai **Jurnalului**, va întruni adeziunea largă a opiniei publice.

Mircea Eliade văzut de G. Tomaziu

În 1990 se stingea din viață, în exil, George Tomaziu, după douăzeci de ani trăiți forțat departe de țară și de cultura românească, de care a încercat, totuși, să nu se despartă, în felul său de artist, adică spiritual. Fostul ucenic al lui Francisc Șirato către sfârșitul anilor '30, a continuat și în exil să fie exponentul școlii picturale unde se formase, un reprezentant eminent, impus atenției prin expoziții personale vernisate la Londra, la Köln și, se înțelege, la Paris, unde își stabilise reședința ultimă. Aici, a mai făcut, însă, ceva: a migălit – între 1976 și 1989 – o carte. Treisprezece ani a stat aplecat deasupra unui manuscris, ca în fața unei oglinzi, în care căuta să se regăsească pe sine din tumultul unei existențe prinsă dramatic în capcanele epocii. Concluzia căutărilor se află sintetizată în titlul versiunii originale a memoriilor: **Figurant d'époque**.

Așadar, George Tomaziu s-a despărțit de lume cu sentimentul că a fost doar un **figurant**. Este multă amărăciune comprimată în acest cuvânt, pornit din adâncul cuiva dezamăgit de a-și fi văzut contrazise, sfâșiate idealuri scumpe și, mai ales, pornirea lui generoasă de a produce bucurie celorlalți, direct și puternic exprimată în coloritul exuberant al pânzelor sale. Dintre foștii lui prieteni, abia dacă-l mai amintea cineva, în general însă fusese dat uitării, trecut pe lista neagră a persoanelor ostracizate de oficialități. Trebuia să mergi în casă la Ion Caraion, până ce și el avea să fie izgonit brutal, ca să-i vezi lucrări – ori să fii acceptat în intimitatea lui Geo Bogza, ca să afli câte ceva despre scânteietoarea ființă a pictorului desțărât și ciudatele întâmplări legate de persoana sa, unele cu totul ieșite din comun, încât puteau părea de domeniul fabulației.

În fine, se face acum lumină, mărturisitorul fiind chiar cel în cauză, ins formidabil, încă mai mult decât lăsa să se ghicească povestirile altora. Era destul să se spună că făcuse parte, în anii războiului, din rețeaua britanică de spionaj, și imaginația se grăbea să-i treacă în cont teribile aventuri. Se știe, apoi, că avuse de tras consecințe, ispășind prin lungi ani de detenție curajoasă lui împotrivire la tendințele totalitariste de a răpi libertatea oamenilor și a le transforma traiul zilnic într-o închisoare. Memorialistul desfășoară firul întâmplărilor prin care a trecut fără intenția de a specula nici latura senzațională a acțiunilor executate în vederea dereglării mașinii de înfăptuire a expansiunii naziste, nici scufundarea ulterioară în infernul patimilor hărăzite lui, drept răsplată, de regimul comunist al celor mai extravagante suspiciuni spre a justifica teroarea generalizată sub forma reprimărilor bestiale.

Formidabil la Tomaziu, în plan uman mai întâi, este aerul calm, detașat, adoptat în fața hârtiei din momentul când se așterne să relateze, cât a socotit de cuviință, din extraordinara lui biografie. Departe de a voi să se laude sau să se lamenteze, pune cap la cap episod după episod, scenă lângă scenă, cu o vădită curiozitate, a sa proprie, integral reîmprospătată, de a le examina încă o dată, de aproape, și a sonda, în țesătura, în articulațiile

Teribilisme și experiențe

George Lână, „Spațiul dintre două secunde”, Editura Marineasa, Timișoara, 1994

Poeemele lui George Lână se constituie în jurul unui nucleu care poate fi o senzație, o amintire, un personaj luat ca punct inițial al meditației. Uneori ele par transcrierea stilizată a unor vise; poemul păstrează ambiguitatea visului, dar îl face coerent, unitar. Indiferent de aspectul gramatical, poemul este o singură frază. Se pleacă de la un enunț („adorm și putrezesc”) care se dezvoltă apoi sistematic: „Alături pușca rămasă încărcată/ busola/ și liniștea care mă cercetează temeinic/ în aerul cu două tășuri/ în această strălucitoare și clasică ipostază/ de soldat infinit putrezind/ peste coastele reci ale ierbiilor”, etc. („Sentinelă”).

Nu putem aminti fără pic de nostalgie cum poemele tinerilor erau, pe vremea Omagițiilor, acuzate de teribilism și cât de infamant era acest epitet, ce bun motiv pentru refuzuri. Ori renunțai la teribilism și scriai cuminte, ori puteai să îți cultivi teribilismul în altă parte. Prea puțin conta că „viciul” de atitudine era al unei generații pline de spirit, sau că fronda era servită de o reală inspirație și de o bună cunoaștere a poeziei; stigmatul pseudoestetic al „teribilismului” a marcat majoritatea optzeciștilor. Cea care era incriminată era de fapt, în limbaj de ședință, „atitudinea necorespunzătoare”. Ei bine, această atitudine îl prinde cel mai bine pe George Lână: „Produceam grâu pentru țară/ și îmi măcinam sănătatea și nervii/ la Năidaș pe Nera/ șapte zile din șapte băgăiașîntruna/ blestemam alegerea proprie/ și pe cea a lor unanimă” („BARIERA DE LA VENTENI”).

George Lână scrie și despre „strămoși intrați în legendă”, despre „pădurea de fagi”, despre mamă și „nesfârșita dorință de a clădi”, are curajul estetic necesar unui vers ca „binecuvântez patria în tăcere”, dar în context nonconformist, iar țara pe care o binecuvântează este cea din '89. (Menționăm că poetul este fondator și redactor al ziarului „Timișoara”).

Într-un poem apare Daimonul stănescian. Lui Nichita Stănescu i se dedică, de altfel, un alt poem. Este ciudat cum un talent matur poate totuși să sufere derapaje ale autocenzurii ca în „Scrisoare”, un poem conceput întru totul (topică, ritm, rimă, lexic chiar) după un tipic pe care îl credeam epuizat o dată cu „În dulcele stil clasic”: „Vei fi doamnă când îți scriu/ doar au trecut atâția ani/ asemeni unui bisturiu/ tăind prin viu/ tăind prin bolovani./ Vei fi fiind câmpie arsă/ desțelenită înspre rod/ tânără mamă cale-ntoarsă/ cu gândurile strânse./ Nod.” Un alt poem își ratează din titlu... finalul: „Ciocolată fierbinte” este și numele unei prea cunoscute formații pop. „S-a luminat fereastră” se încheie prin altă aluzie culturală – apariția Căluzei. În varianta engleză cuvântul este tradus chiar prin Stalker, titlul filmului lui Tarkowski (după cartea fraților Strugațki), ca pentru a clarifica totul. Apoi, în „Megalopolis Experiment” apar, „în acest sfârșit elicoidal de mileniu”, vorba aceluiași poet, cam nelalocul lor, „trandafirii uitați în fereastră”.

Mircea Doreanu

ioana diaconescu

Grele pământuri

O boare-un răsunet iscat
din abia rostita șoaptă,
ecoul gâlgâind fast
peste toate lucrurile bune și rele,
eu cu urechea la pământ
palpitând însetată, cercetând trepidantă
pânza ta verde de păianjen
ce se destramă-n părul meu
și aura verde mă apasă ca un
coif de cavaler teuton.
Unde ești?
grele pământuri
mi se întind la picioare.

În afara

Am să te caut.
Mă întorc spre mine
și înăuntrul meu aflu
tot ceea ce nu se vede în afară;
o lumină fierbinte de-o clipă
ce mă devoră, atât găsesc.
Alunec în corola acestei
Flori carnivore care este timpul.
Mă macină.
Unde ești?
Cum să pornesc în afară
căutarea ta?

Pădurea în care înot

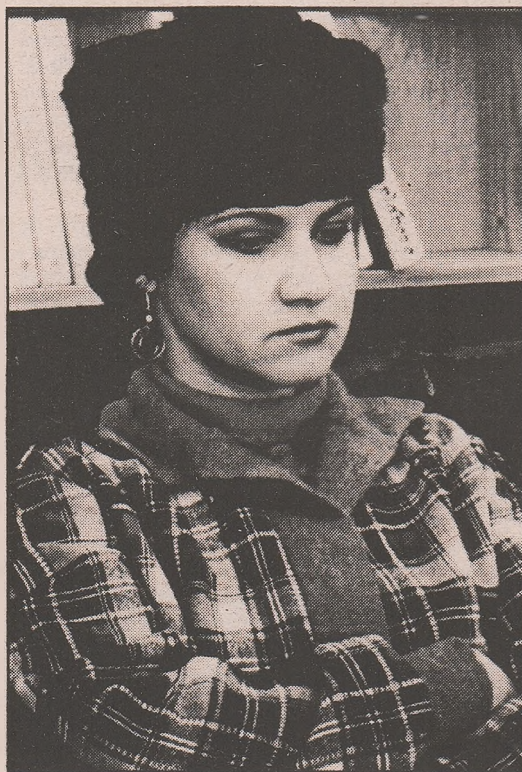
Pădurea în care înot
împreună cu tine,

Ești atât de aproape
încât nu te văd.

Curge mierea din mâinile mele,
curge cerneală pe zări,
pătează cerul albastru și el
– un vânăt ochi
de himeră –

O străină

Închis în scoarța bradului
sufletul meu nu poate să iasă,
trupul nu mi-l vede nimeni;
e un fel de dispariție sub coaja
acestui fierbinte conifer.
Plângi tu pentru mine,
pune-ți cenușă în cap
și umple acest gol de un secol.
Vezi lângă mal un veșmânt sărac,

poartă-l tu și acoperă crengile mele
fierbinți
cu ce-a mai rămas din iarba puțină.
Cu flacăra lui bradul te va răsplăti
dacă n-ai să mă socotești
O străină.

Mare în flăcări

Acești nouri fierbinți
numai doi
aburind ferestrele.
Mâinile mele nu se mai văd,
nu se mai cunosc una pe alta.
Ploaie fierbinte inundă
casa mea
purtată pe marea
în flăcări.

Prea curând

Prea curând
vine spre mine
armura sfântului spartă.
Prin ea năvălesc insectele aducătoare
de molimi
și se pătează cerul de norul lor murdar
ca de-o cenușă a morților
risipită deasupra orașului.
Un semnal de alarmă
se stinge în toate nopțile
țuie sunetul lui
într-un megafon ce se lichefiază
se scurge pe asfalt, ne intră tălpile-n el

ca-n asfalt, purtăm deodată
ghete de asfalt
încrămeniți sub cerul jos
aducător de molimi.

Pastel

Nu mă privi. În părul meu se stinge
Petala florii ce-a căzut. Și ninge

Cu fluturi negri, mulți ca de cenușă
Și vin spre mine, încă nesupusă.

Privirea nu mi-o lua. Cată-mă iuțe
Sub arcuita, nevăzuta punte.

Acolo e un loc de-adăpătoare
Pentru trăsuri trase de zburătoare.

Și ce-ai să vezi acolo nu sunt eu:
E începutul unui curcubeu.

Roata dințată a acestui secol

Peste rugul fierbinte al murelor verzi
sângerând în lumina târzie
în fața acestui colosal zid de cuarț
mă ridic din veșmintele obosite
ca dintr-o impecabilă armură,
îmi ascund la spate
mâinile rănite în
roata dințată
a acestui
secol.

Amară lună, porți în jurul gurii

Amară lună, porți în jurul gurii
surâsul stins pe care-l au poezii,
nori lungi de spaimă prionind speranțe
învățăture ce azi nu-și mai au rostul
căci ce-a rămas din câte-am învățat?
La ce bun melancolica pustie
în care se mai scaldă astăzi umbre,
mari nave ancorate-n largi oceane
și toate libere de umbra sorții?
Un vuiet surd – o vorbă ce nu-i vorbă,
un nor flămând de tot ce n-am pierdut.
Amară lună, dintru început
tu ai pierdut tot ce-au visat poezii.

Nocturnă

Noaptea
extenuată făcând pluta
pe marea-n furtună
fără sângele tău clocotitor
ce lasă urme pe valuri fierbinți
ce-mi taie respirația.
Jumătate ghețar –
jumătate văpaie,
noaptea magnifică
a singurătății mele vicioase
neînvinse,
palpitând pe marea în flăcări.

Sexul spiritualizat

de DAN STANCA

îndatorirea socială a matrimonialului. Cu alte cuvinte, cine face dragoste nu pentru a se distra și nici pentru a procrea acela este înscris într-un asemenea drum al sexului spiritualizat cu toate riscurile, se înțelege, ce decurg de aici.

„Problema iubirii în sine și a sensului ei rămâne deschisă până astăzi și descoperă marea tristețe a faptului că scolastica favorizează procreația dar castrează iubirea“ (Evdokimov, p. 21).

Iată, deci, cum scrie un teolog care gândește mai departe de pragul dogmei și care e conștient de faptul că sexul, până a fi demonizat, zăvorât sub lacătul ipocriziei, constituie un mister formidabil, transfigurator.

Este interesant cum Evdokimov se întâlnește aici cu gândirea lui Evola care în lucrarea deja amintită, „Metafizica sexului“, carte șocantă pentru mentalitatea românului mediu, a realizat poate cea mai strălucită hermeneutică a vieții erotic-sexuale, neeludând nici o nuanță și necruțând nici o podoare.

Ideea este următoarea: chiar și în interiorul Bisericii erosul ca sex și sexul ca eros pot fi privite în profunzimea lor, ca șansă pe care o dau omului de a-și depăși limitele.

Calea de mijloc la care mă refeream, între plăcere și procreație este, până la urmă, o cale a inițierii. Cale dificilă, plină de primejdii. Ea este cunoscută în Orient sub numele de „calea mâinii stângi“, **vamacara tantrica** (Evola, p. 177) derivă din sivaism și din cultele înfricoșătoare închinat zeității Kali-Durga. Ea te poate distruge, dar te și poate elibera. Este în fond, simetria inversă dintre desfigurare și transfigurare. Este chiar războiul declarat speciei și acuplării normale, cumiți. De aici poate izvorî și orgia în formele ei cele mai degradate și profanizate, dar tot aici se află și misterul sexual-erotic prin care ființa capătă viziunea primordialului său androgenat. Integrarea paradisiacă reprezintă miza supremă a iubirii, taina

ei propriu-zisă pe care o slujește de altminteri și liturghia creștină, chiar dacă nu o face explicit. Din punctul de vedere al divinității taina aceasta a iubirii este infinit superioară moralității familiei mic burgheze. Dacă doi soți după ce au făcut un copil nu se mai culcă împreună decât arareori și atunci împlinind o rutină searbădă, aceasta înseamnă că nu au înțeles nimic din sacramentul mariajului lor. „Cuvântul «creșteți și vă înmulțiți» adresat lumii animale și ființei umane ca bărbat și femeie a pierdut cu totul din vedere faptul fundamental: cuvântul de instituire a căsătoriei adresat omului ca bărbat-femeie superior planului animal nu menționează procreația“ (Evdokimov, p. 26). Această observație trebuie neapărat reținută deoarece, conform judecății curente, profane, dar și limitat-teologice, căsătoria care nu se finalizează în copii s-ar reduce la un simplu și pângăritor concubinaj.

Desigur, însă, pentru soții care nu au copii misiunea aceasta a „vieții în doi“ este infinit mai delicată decât pentru familia reproducătoare și reproducă. Tocmai de aceea cuplurile sterile ajung mai devreme sau mai târziu să-și transforme viața într-un iad fiindcă le lipsește calificarea de-a salva, de-a distila taina iubirii și uniunii sexuale. Bărbatul se prostituează, îl urmează femeia, o formă de emancipare prost înțeleasă se înstăpânește asupra vieților lor iar în felul acesta ceea ce ar fi trebuit să fie mister, fidelitate ca sacrament divin, decade vertiginos într-o existență mediocră, violentă în cel mai fericit caz – a se reține! – dacă nu, atunci ipocrită, falsă, întemeiată pe dezgust, plictiseală, comoditatea „morții“ în doi.

Nu am făcut decât să ating unele aspecte ale problematicii erotice. Departe de a o fi epuizat, ea ne ocupă gândurile fiindcă sexul, în fond, este al doilea creier.

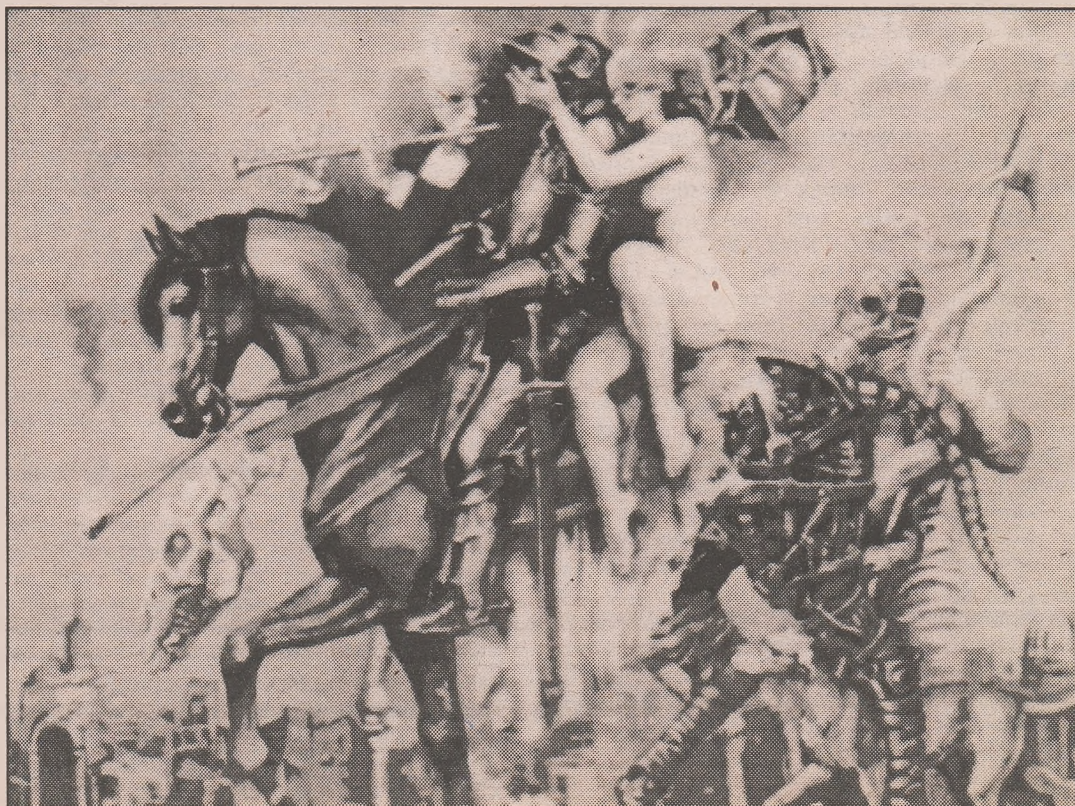
Puzderia de tarabe ale economiei noastre de piață poartă acum pe spinările lor insensibile două cărți fundamentale pentru înțelegerea sensurilor hermetice ale erosului. **Taina iubirii** de marele teolog rus Pavel Evdokimov, tipărită sub egida societății filantropice Christiana și – e drept, apărută la sfârșitul anului trecut – celebra **Metafizica sexului** aparținând gânditorului italian Julius Evola, apărută la Humanitas. Dacă lor le adăugăm și **Iubirea și Occidentul** a lui Denis de Rougemont, lucrare publicată încă înainte de 1990, avem atunci desfășurate principalele repere ale prezentării erosului în aspectele sale neconvenționale.

Nu știu cum ar fi înaintat lumea în timp fără eros. Dar o societate prea iubărească sau una sterilă sunt de fapt extremele ca semn al decadenței. Dacă, bunăoară, la un capăt de lume, China a depășit miliardul de locuitori iar la celălalt capăt copiii abia dacă se mai fac, și atunci pe cale artificială, nu începe îndoiială că acest contrast exprimă tocmai decadența accentuată a lumii moderne sub două ipostaze.

Dereglaarea simțurilor – vestita formulă a lui Rimbaud – îi cuprinde pe oameni în momentul în care simțurile nu sunt atât dereglate cât neveghetele neapărate. Dacă spiritul a pierdut hăturile sufletului iar sufletul hăturile simțurilor, atunci ierarhia e răsturnată, toate sunt cu fundul în sus și ce ar trebui să fie pe ultimul plan ajunge, printr-o inversare periculoasă, pe primul plan.

Suprasolicitarea simțurilor până la sleirea lor reprezintă această cale contemporană nouă de coborâre în infern și de adâncire a infernului. Sexualitatea exacerbată, orgiastică, masturbatorie, sexualitatea de dragul sexualității, ca remediu împotriva plictiselii etc, acest gen de sexualitate definește lumea, având ca un fel de complementar impotența care, însă, prin practici voyeuriste și alte perversiuni e la fel de gravă, întregind tabloul general al decadenței.

Un asemenea climat libertin tipic societăților degradate nu poate fi acuzat doar din unghiul de vedere al puritanismului. Fiindcă atunci problema s-ar rezolva foarte simplu. Indiferent dacă puritanismul e strict profan, de sorginte politic-totalitară sau dacă pornește din sânul unei biserici coercitiv-inchizitoriale, el acționează într-un singur fel. Libertinajul, haosul moravurilor nu pot fi stăvilite prin măsuri punitive, de forță, altfel spus, exterioare. Conflictul are atunci toate șansele să se superficializeze și să devină cu atât mai crud, mai sângeros. Libertinajul poate fi frânat numai printr-o înțelegere a resorturilor care l-au generat. Faptul, bunăoară, că homosexualitatea, prostituția sunt incriminate atât de către comuniști cât și de clerici nu înnobilează cu nimic gestul incriminării. Din această confruntare câștigă cel incriminat, cel interzis. Viața sexuală poate fi „demascată“ numai din clipa în care identifici miraculoasa cale de mijloc între simpla și vulgara plăcere a acuplării și

STĂPÂN ȘI SLUGĂ

Imflatul, cu mâini nemuncite, cu degete ca niște safalați, cu ochii mici, înglodiți în grăsime, și două guși sub barbă, care-n fiecare ședință, congres, sta alături de TOVARĂȘUL, cu gura deschisă, cu ochii beliți, sorbindu-i vorbele ca pe împărășanie și notându-le sârguincios, fusese înainte prim-secretar al uneia dintre cele mai mari, mai frumoase și bogate regiuni. Ajunsesse, după ce-l demolase „metodic“ pe cel dinaintea lui... Dar funcția asta, deși grasă, o socotea pasageră, el țintind mai sus, către vârful piramidei! Din cercetarea făcută discret și tot „metodic“, își găsisse unele puncte comune cu TOVARĂȘUL.

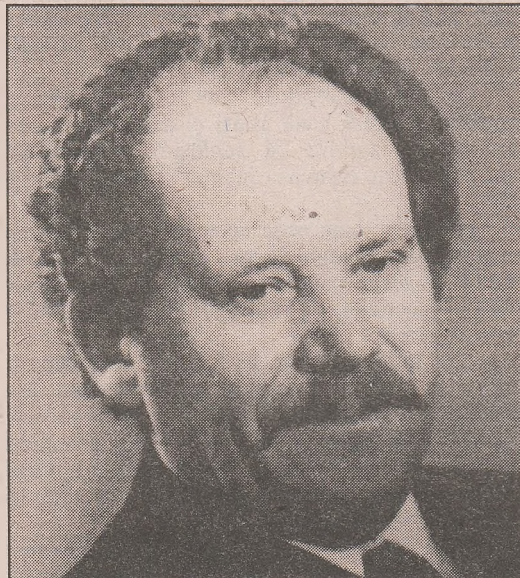
De pildă aflase cum în timpul colectivizării, într-o comună din Vrancea, TOVARĂȘUL descărcase pistolul deasupra sătenilor, s-a urcat apoi în mașină și-a fugit... S-a întors însă peste o săptămână și-a „convins“ satul să intre în colectivă, cu tancurile!

Nici o deosebire dintre TOVARĂȘUL și prim-secretarul „pufos“..., tot cu tancurile „convinsese“ și el câteva comune să intre în colectiv: Miorcanii, Toancele și comuna lui...

Deci, la „manu militari“ se asemănau!

Încă de la instalare ca prim-secretar, grasul, pufosul, știind că într-o zi TOVARĂȘUL o să facă „o vizită de lucru“ și-n regiunea lui, s-a apucat chiar în a doua săptămână, să plănuiască o casă, – nu de oaspeți – „de OASPETE“ – plasată pe-o culme de unde se vedea panorama vechiului și istoricului oraș, într-o pădurice cu brazi neaoși-românești, flancată, în dreapta, de-o veche cetate de scaun și-n stânga de statuia lui Ștefan cel Mare, pe care urma s-o ridice odată cu micul palat... Și dovadă că „Partidul“ știe, fie „la centru“, fie „pe teren“, să-și „mobilizeze forțele“ necesare, exact unde-o cere „comanda socială“ și la timpul potrivit, micul palat, în șase luni de zile, a fost la cheie, plus statuia Marelui Ștefan, dominând orașul, călare. Dar reușita nu i se părea completă... Un om promovât de el, și ajuns în securitate, către vârf, îi dădu niște informații „discrete și absolut confidentiale“ privind comportarea cotidiană a TOVARĂȘULUI... Află de pildă că imediat după venirea în fruntea Partidului, la prima ședință de birou, sosi o echipă de la cinematografie, iar TOVARĂȘUL întreabă ce-i cu ăștia? Explicându-i-se c-au venit să-l filmeze, l-au auzit: „Cât voi fi eu în fruntea Comitetului Central, să nu prind nici un picior de cinematografist pe-aici! Mie nu-mi trebuie popularitate de doi bani, ca altora“... (Dar momentul a fost trecut sub uitare, iar acum optzeci la sută din pelicula intrată în țară se cheltuie cu filmările TOVARĂȘULUI...), „De reținut“ și-a notat primul-secretar, adăugând: „filmările, la noi, trebuie să aibă fast!“

Mai află: că-i plac micii, cântecele populare și romanțele, că se jenează (deocamdată, dar nu cine știe ce...) când aude că cineva îl laudă, dar în particular se interesează de cel ce-a făcut-o; că anumite poze care-i apar în ziar, le sărută, bineînțeles în taină, nevăzut, zice el, de nimeni; că într-o vizită, un „șoim al patriei“ (organizație înființată de el), recitându-i o compunere în

*Alexandru
d. Lungu*

formă de poezie, făcută de-o învățătoare c-un dezvoltat simț al linguşirii, și închinată „Conducătorului iubit“, (poieții nu începuseră încă osanalele...) a lăcrimat și-aproape s-a pierdut cu firea..., că-i plac versurile lui Coșbuc, mai mult, chiar dânsul compune poezii (viitorul imn al patriei va avea șansa să-l aibă ca autor), dar, sigur, nu le publică, din modestie, și-i mai place nespus să împuște, adică, vânătoarea! Ce nu-i place: să fie contrazis („normal, cui îi place?“ notează prim-secretarul de regiune); nu suferă în preajmă oameni înalți („tocmai bine“ el, pufosul, fiind cu doi centimetri mai scund, putea aspira să-i fie în preajmă...) și mai află și „călcâiul lui Ahile“ al TOVARĂȘULUI: frica de asasinat!

În mare, cam astea erau încheieturile pe unde putea fi gădilat... deocamdată... În rest, amănunte fără importanță; tot deocamdată...

Informațiile, cu adevărat prețioase, îi inspirară primului secretar de regiune două, dacă nu chiar trei premiere pe țară!

Prima: făcu statuia TOVARĂȘULUI, din marmură albă, în mărime nenaturală (era cu zece centimetri mai înaltă ca originalul) și-o puse în mijlocul unui impresonant strat de flori perfect rotund, plantat cu pansele galbene și crăițe, în niște raze pornite de lângă soclu și atingând marginile, simbolizând (de ce nu?...) soarele, iar „fiul soarelui“, în mijlocul luminii!... Opera de artă fiind plasată în fața „micului palat“.

Și-n sfârșit, a sosit și mult așteptata „vizită de lucru“ a TOVARĂȘULUI! Parcă și ziua de duminică de început de octombrie („ziua recoltei“) ținea cu primul secretar de regiune:

frumoasă ca o binecuvântare!

Primire la aeroport cu gardă militară; pâine și sare oferite de-un actor al teatrului, îmbrăcat țărănește, de jurai că-i țaran; discursuri, „șoimi ai patriei“ selectați după origine socială și minuțioase vizite medicale, ținute o săptămână în carantină, au înmănat flori; pe cei douăzeci și ceva de kilometri de la aeroport până-n oraș, țărani în costume naționale, selectați de „serviciul de cadre“, din toată regiunea; în fiecare sat, arcure de triumf, fanfare, orchestre, dansuri!

Orașul râdea sărbătorește: flori, steaguri, lozinci, portrete ale TOVARĂȘULUI, verde: (se plantaseră, prin goluri, arbori în toată puterea cuvântului, dar din pricină că li s-a olojit frunza, au fost vopsiți, noaptea, cu verde proaspăt); în piețele de legume de unde începu vizita („Ziua recoltei“, nu?) era, după cum observase TOVARĂȘUL, „abundență“!

Dar adevărata abundență era în piața centrală a orașului: o expoziție de peste două mii metri pătrați din cele mai proaspete și alese legume, iar cu roșii, scris: „TRĂIASCĂ SECRETARUL GENERAL AL PARTIDULUI... BINE A-ȚI VENIT LA NOI“.

Și lume, lume, cum nu se văzuse nicăieri atâta adunată la un loc; nici chiar la bălci.

La apariția „personajului“ și-a mai-marilor regiunii, aplauze prelungite, urale, pionieri (aceiași de la aeroport) i-au înmănat flori, unul i-a legat TOVARĂȘULUI o cravată roșie de gât, altul a recitat o poezie scrisă inspirat de președintele comitetului de cultură și artă, dedicată, bineînțeles, tot TOVARĂȘULUI:

„Noi copiii te iubim din inimi,
Ești părinte a întregului popor
Când muncim, noi ne gândim la tine,
La eroul învelit în tricolor!“

Dar... „șoimul“, bietul, s-a fâstâcit și a uitat două versuri; a încheiat totuși în forță:

„Odată cu venirea dumneavoastră,
A răsărit nou soare în regiunea noastră!“

În timp ce TOVARĂȘUL îl săruta pe șoim, activiștii, instruiți temeinic, s-au dezlănțuit în „aplauze furtunoase“ (pe-atunci nu se-ajunsesse încă la subtilitatea de-a le pune pe bandă), antrenând mulțimea și prelungindu-le minute în șir, împănate cu „trăiască!“... „Când te preamărește cineva, pentru prima oară, într-o poezie – gândi TOVARĂȘUL, în timp ce prim-secretarul regiunii recita cuvântul de salut, cu „patos revoluționar“ – poate fi o întâmplare... dar a doua oară, înseamnă că faptele tale!... N-are importanță că primele laude vin de la amatori, totul e c-au început... va fi un ezechiel și pentru îngâmfații de profesioniști... În fond, ce mi-s unii, ce mi-s alții?!... Chiar trebuie apropiat și unificat!“

Mitingul se termină cu un cuvânt de patru ore al TOVARĂȘULUI.

Urmă „masa tovarășească“ cu „activul regiunii“, la care, pe lângă mâncărurile tradiționale, plus vânăturile specifice locului, n-a lipsit nici „Zghihara de Huși“ și „Busuioaca de Bohotin“, vinurile cele mai agreate de TOVARĂȘUL (vinuri rare) care l-au binedispus vizibil...

În timp ce coloana oficială a mașinilor negre înainta către casa de oaspeți, pe „Eroul învelit în tricolor“, îl furase un pic somnul dulce al vinului

dumnezeiesc de bun, dar feerica lumină care învăluia „micul palat“ îl trezi brusc. Coborând din mașină pe peronul clădirii și privind în jur, i se citea pe față marea surpriză, marea bucurie că totul fusese pregătit pentru EL și numai pentru EL! Abia la urmă descoperi statuia! Luminată de reflectoare discrete, îl atrase către ea, ca un magnet puternic, ca o nălucă... Dădu mai întâi ocol cercului de flori cu pași încetiși și ochii lipiți de statuie, apoi, pe-o „rază de soare“ din strat, se-apropie, prost, dar și cu pioșenie... Ajuns, față-n față, el cu el, avu un gest de întindere a mâinii pormită să mângâie... gest oprit însă la jumătatea atingerii marmurii... Dar gura întredeschisă, buzele mustind de salivă, ochii, trădau bucuria fără opreliște a vitei care nu poate fi oprită să-și lingă vițelul proaspăt fătat. Și totuși „lanțul“ în care se afla o oprea... Întoarse fața mângiată de zâmbet tâmp către primul-secretar de regiune...

– E în mărime naturală... preciză acesta, aproape șoptit.

În apartamentul de-un lux exorbitant, izolat fonic, într-un pat de-a dreptul împărătesc, TOVARĂȘUL adormi cu gândul la statuie... „Bine!... Grozav! Dar de ce numai aici?!“...

Și-acum, a doua surpriză:

Pufosul, adică prim-secretarul regiunii, împreună cu două „gorile“ de-ale lui, fac planton toată noaptea la ușa apartamentului TOVARĂȘULUI.

Dimineața, TOVARĂȘUL e de-a dreptul surprins!

– Ce-i cu dumneata aici?!...

– TOVARĂȘU... pe teritoriul regiunii pe care-o conduc, eu răspund de viața DUMNEAVOASTRĂ (pronunțase cu litere mari...). În altcineva, să mă iertați, nu am încredere... Viața DUMNEAVOASTRĂ nu e numai a DUMNEAVOASTRĂ... e a Partidului, a țării și nu numai atât...

Nu-i spusese niciodată, nimeni, așa ceva... Nu-l jenă ridicarea-n slăvi, nu-l miră, nici măcar nu clipi... dimpotrivă se-ntrebă cum de nu se gândise până acum la un adevăr atât de simplu?...

Pentru TOVARĂȘU ziua a doua începu excelent!

Se vizitează câteva fabrici, se vizitează o mare crescătorie de porci, cu alei proaspăt asfaltate, pe lângă care se plantaseră, noaptea, trandafiri înfloriți, iar fiecare scoafă era „înzestrată“ cu câte minimum cincisprezece purcei, „mamele“ fiind injectate să hiberneze să nu muște progenitura străină...

Se vizitează o stațiune pomicolă și viticolă, unde, pe aleea principală, sunt plantați, cu o noapte înainte, butuci de vie cu struguri cât purceii. Nu lipsește din programul vizitei o gospodărie agricolă colectivă, frunțasă, în care cu o zi înainte fuseseră aduse câteva sute de

vacii de rasă, de la mari depărtări... Aici a fost totuși un mic incident, salvat excelent de secretarul cu probleme agricole... TOVARĂȘUL, întrebând pe-un mulgător („un țaran prost, cum sunt toți țararii“) „câte kilograme de lapte dă o vacă de asta, pe zi?“ mulgătorul a răspuns c-un firesc și-o sinceritate ucigătoare: „nu știu... că as-noapte le-a adus“... la care a intervenit brusc secretarul cu problemele agricole: „știți, pentru ameliorarea rasei, s-aduc mereu animale superioare“... „Înțeleg, înțeleg“... a concluzionat TOVARĂȘUL.

Peste tot, urale, dănțuială, coruri, fanfare, lozinci, aplauze sărbătorești, bucurie! În concluzie, nota zece plus!

Aceeași notă și la întâlnirea cu „activul de partid“, pentru concluzii și indicații prețioase, urmând ca dimineața următoare să se întoarcă în capitală, dar... (și-acum urmează a treia surpriză!) prim-secretarul regiunii îl momi cu o vânătoare de cerbi...

Totul fusese aranjat...

Într-un codru secular de brad neaș și tisă, trăiau câteva turme de cerbi de-o frumusețe rară. „Raiul“ lor, rezervația erau cunoscute foarte de demult. Dovadă, prin preajmă exista un mic și cochet „castel de vânătoare“ unde venea pe vremuri însuși împăratul Franz Josef; castelul purtându-i chiar și numele. Pădurarul, în grija căruia se afla rezervația, pe nume Vasile Cociorhan, pe lângă că era om de nădejde (trecut, adică, prin selecția serviciilor de cadre), cunoscător al pădurii și-a tot ce mișcă prin ea, era și meșter nemaîntâlnit în mânăuirea cornului de vânătoare, cu care imita vântul, ploaia, foșnetul frunzei bătută-n dungă, cântecul lugubru al bufniței, mormăitul ursului, urlatul lupilor, mugetul ciutelor, boncăluitul cerbilor, risipind cărdurile, ori adunându-le unde voia el... Prim-secretarul regiunii se „distrase“ nu de puține ori, omorând destui masculi aduși în bătaia puștii...

Acum, pădurarul, fusese anunțat să fie pe fază... (Dar... se cuvine o mică paranteză... Vasile Cociorhan avea slăbiciune pentru cerb, cel mai falnic, cel mai desăvârșit exemplar al codrului, pe care-l crescuse el, mai bine zis, unicul său copil, Mitruț... Îl adusese de pui în curtea singuratică din marginea pădurii să aibă și copilul un prieten. Abia la doi ani, pe vremea boncăluitului, tânărul cerb părăsise curtea și pe Mitruț, care în aceeași toamnă începuse școala, dar se-ntorcea mereu și mereu din pădure, se lăsa mângaiat de copil, apoi pleca... Băiatul îi

pusese nume cerbului Octav, iar tatăl îi creștea o ureche, să-l poată deosebi de ceilalți. Octav venea întotdeauna primul la sunetul cornului de vânătoare... Mai marii regiunii știau povestea, îl știau și pe Octav, așa că era un exemplar protejat... Pădurarul era mai mult ca sigur că primul-secretar o să-i explice TOVARĂȘULUI statutul special al cerbului, dar... era totuși păscut de teamă... (Pentru orice eventualitate îl îndepărtă mult pe Octav de pericol).

Pânda avu loc într-un defileu săpat cu insistența miilor de ani pentru a desăvârși frumusețea locului, de-un pârau limpede de borcut care se risipea cu dărnicie către albiile mai mari, un loc în care, tu om, odată ajuns, îți vine să nu mori niciodată...

Alături de TOVARĂȘUL, prim-secretarul regiunii, stând în spatele unei pietre ca o masă rotundă picată de undeva de sus din Dumnezeire... Paza era prin frunzișul pădurii în care picase culoarea toamnei. Mirosea a ferigă, a rășină, a ace de brad strivite sub tălpi – sufla un vânt tăcut, căldicel, clătînând ușor doar vârfulurile brazilor care păreau să tăifăsuiască despre pacea locurilor.

Se-auzi deodată cornul de vânătoare a lui Vasile Cociorhan; mai întâi imită ropotul unei ploii pornită încet de departe, apoi mai tare, mai aproape, mai tare, mai aproape, până se prefăcu în grindină. Răsăriră animale mici ale pădurii, începură să fugă spre ascunzișuri. Se-auzeau pași speriați și tropote de animale mari. Urmă imitația mugetului ciutelor care păreau că se află în primejdie, chiar acolo în defileu; apoi, brusc, cornul de vânătoare imită un îndepărtat urlat al unei haite de lupi. De pe-un povârniș abrupt al defileului, pe-un grohotiș alunecă un cerb, abia reușind să nu se rostogolească. Ajuns la apă, se-nțepea pe picioare, amușină cu nările de crin aerul și-și ciuli urechile... Era un exemplar grozav! TOVARĂȘUL vru să tragă, dar pufosul îl opri c-un gest, explicându-i, prin semne, că trebuie să mai vină și alții, și după aceea... Într-adevăr, la un nou sunet abia auzit al cornului de vânătoare care imită în continuare mugetul ciutelor aflate în primejdie, apărură alți doi cerbi, alarmați, gata să sară în ajutorul femelelor pe care nu le vedeau... De undeva, de unde era postat, pădurarul însă vedea bine cei trei cerbi și se bucura că Octav nu-i printre ei...

În clipa aceea TOVARĂȘUL trase. Unul din cerbi căzu. Trase și-n al doilea și-n al treilea (se auziră, pentru o ureche pricepută, concomitent, și alte împușcături, sincronizate perfect cu ale TOVARĂȘULUI) căzură și aștia în apa cristalină a pâraului care se tulbură, înroșindu-se.

TOVARĂȘUL sări pe piatra rotundă, cu arma în mână dreaptă ridicată în sus, având în toată făptura sa bucuria soldatului care a cucerit cea mai grea redută... Dar, în clipa aceea, exact pe povârnișul pe care se ivise primul cerb, apărură un altul... Un exemplar absolut superb, ceva nemaivăzut... Era Octav! Se opri cu fața spre TOVARĂȘUL, cu tuspatură picioarele în apă și-ncepu să urineze... TOVARĂȘUL armă, trase dar nu-l nimeri... Nici n-ar fi putut, tremura în fața acestei frumuseți... Octav nici măcar nu se clinti din loc la auzul pocnetului armei, își mișcă doar batjocoritor rămurișul bogat al coarnelor, zicând, parcă: „ce faci, mă, dobitocule?“... și-atunci TOVARĂȘUL trase și-al doilea foc... În timp ce din părți diferite, cu aceleași sincronizări perfecte, se-auziră împușcăturile „trăgătorilor de elită“... Octav căzu în genunchi, ca pentru rugă („Iartă-l Doamne, că nu știe ce face“...), înfipse ramurile unui corn în nisipul moale, alb de pe marginea apei, se rostogoli pe-o parte, flutură copitele negre ca niște încălțări de zeu în razele soarelui de toamnă, scoase limba însângerată și muri c-un oftat acuzator!

TOVARĂȘUL nu-și mai încăpea în piele de bucurie! Era cel mai superb exemplar pe care-l

vânase!... Cu trofeul ăsta avea să ia multe premii unu!

Vasile Cociorhan, pădurarul, duse cornul la gură și îngână o stingere auzită doar de pădurea mai săracă acum...

Masa vânătoarească de seară. În toiul mesei, când bucatele bune, cu vinul de soi bucură stomacul și lenevesc plăcut creierul, apăru (tot din întâmplare) o mică orchestră, formată doar din cinci inși: vioară, țambal, acordeon, trompetă și contrabas...

Câteva sârbe focoase, cântate aproape în surdină, ca apoi primul secretar al regiunii să întrebe (pasămite întâmplător): „Mă, dar voi o romanță nu știți?“... „Dacă doriți?“... Răspunse violonistul, care părea a fi șeful orchestrei.

Scurtul interval dintre comandă și început, fu pentru primul secretar al regiunii momentul maxim de tensiune al serii: „Am nimerit-o? n-am nimerit-o?... O să-i placă? n-o să-i placă?“... Îi asudaseră palmele, asudase și pe la subsiori, puturos... (făcea parte din cei ce-asudă fără să facă nimic). Ascultase o noapte întreagă romanțe, însoțit de niște specialiști, până să se oprească la ce urma să atace orchestra...

Acordeonistul făcu un mic pas înainte (știa lecția distanței de TOVARAȘ) anunțând cu zâmbetul profesional: „Romanța se numește: A venit aseară mama“.

Se vedea clar pe fața TOVARAȘULUI că nu auzise de ea... (Firesc, versurile fiind ale lui Vasile Militaru, poet socotit reacționar, închis ca atare și mort în pușcărie, nu îndrăznise nimeni până atunci să i-o cânte... Și prim-secretarul regiunii, risca, dar... „cine nu riscă“...)

Frază de orchestră, la început, apoi cel cu acordeonul atacă cuvintele; avea o voce caldă, sonoră, știa unde să dizeze și unde să păstreze linia melodică...

„A venit aseară mama
Din sătucu-i de departe
Să mai vadă pe fecioru-i
Astăzi domn, tu multă carte“

Următorul catren vorbea de sfiala mamei și privirea umedă a fiului; apoi alte versuri, de sărutul mâinii, de strângerea la piept, de intrarea ei în casa care „bieteii bătrâne“ i se pare „palat“... (TOVARAȘUL nu intrase încă în „Palatul Primăverii“, care abia atunci se construia... dar, oricum...) El, fiul, o îndeamnă:

„...să calce drept, în lege,
Că doar e la fii-su-n casă,
Nu e-n casa vreunui rege!“

Bătrâna se așează timidă, îi întinde darurile modeste de la țară: „zece ouă“...

„Niște nuci, vre două sute
Și cu ochii plini de lacrimi
Prinde iar să mă sărute“.

Simțind apropierea morții – spune bătrâna în continuare – a venit să-l vadă, pe el, „cel mai drag pe lume“ (fiul ales)! Iar mai departe, îi dă în grijă ca tot el, după ce ea n-o mai fi, să împartă averea între frați, firește frățește... și romanța se încheie cu versurile:

„A tăcut apoi bătrâna,
Și-a plâns mult, cu lacrimi grele,
Ce, curgându-i lin în poală,
Se-ntâlneau cu ale mele“...

Lunga tăcere care-a urmat după sfârșitul romanței nu mai lăsa nici o îndoială că-i plăcuse TOVARAȘULUI: mai mult, îl impresionase... Cu fruntea sprijinită în palme și coatele înfipite pe masă, se gândea dacă nu fusese scrisă pentru el... de bună seamă, i se potrivea ca nimănui altuia...

Puțin mai târziu, când TOVARAȘUL, ușor aburit de băutură, mai comandă o dată romanța, iar la terminare îl bătă prietenește cu palma pe spate pe prim-secretarul regiunii, spunându-i să-i facă rost de cuvintele și notele cântecului, acesta înțelese că trăsese și-al treilea loz câștigător!...

Stăpân și slugă se găsiseră!

Sadoveanu și Kabbala (II)

de RADU CERNĂTESCU

Iropensiunea prozatorului pentru filosofia hermeto-kabbalistică se exemplifică poate cel mai bine cu un pasaj din romanul în cheie kabbalistă

Creanga de aur, pasaj ce ar putea să pară la o primă vedere obscur:

„Priviți tabelul ce vă însemnă cu o bucată de mangel pe roca aceasta lucie de calcar:

Luna	Mercur	Venus	Soarele
Mart	Joe	Saturn	Luna
Mercur	Venus	Soarele	Mart
Joe	Saturn	Luna	Mercur
Venus	Soarele	Mart	Joe
Saturn	Luna	Mercur	Venus
Soarele	Mart	Joe	Saturn

Raporturile acestea numerice (subl. n.) cuprind și alte ascunzături pe care nu le-am putut descifra, ori, dacă le-am descifrat nu găsesc necesar să vi le comunic. Esențialul e să înțelegeți că **ordinea de timp** (subl. n.) a bătrânului meu din acest munte stăpânește asupra aeroplanului dumnealor și asupra aparatului dumneavoastră de radio“ (1) (Sadoveanu, **Creanga de aur**, în Op. 12, p. 13-14).

Pe primul palier semantic, cel exoteric, „tabelul“ redă o străveche împărțire a săptămânii

în cele patru importante străji jurnaliere, cu ascendentul astral al fiecăreia. Împărțirea în străji, semnalată și de un pasaj biblic (2) (**Fap. Ap.**, 2, 15), cuprindea în sistemul de timp mesopotamian 6 străji a câte 2 bēru fiecare (un bēru având 2 ore), iar în Egipt și Israel, 6 străji de câte 4 ceasuri (**beleiloth**) împărțeau o zi ce începea cu apariția primelor trei stele pe cer. Ulterior, această „ordine de timp“ extinzându-se și generalizându-se odată cu împărțirea zilei în ore. Astfel, ascendenții astrali ai orelor pentru ziua de Luni vor fi:

ceasurile din zi:

1 Luna	7 Mercur
2 Saturn	8 Luna
3 Joe	9 Saturn
4 Mart	10 Joe
5 Soarele	11 Mart
6 Venus	12 Soarele

ceasurile din noapte:

1 Venus	7 Soarele
2 Mercur	8 Venus
3 Luna	9 Mercur
4 Saturn	10 Luna
5 Joe	11 Saturn
6 Mart	12 Joe;

pentru ziua de Marți:

ceasurile din zi:

1 Mart	7 Joe
2 Soarele	8 Mart
3 Venus	9 Soarele
4 Mercur	10 Venus
5 Luna	11 Mercur
6 Saturn	12 Luna

ceasurile din noapte:

1 Saturn	7 Luna
2 Joe	8 Saturn
3 Mart	9 Joe
4 Soarele	10 Mart
5 Venus	11 Soarele
6 Mercur	12 Venus ș.a.m.d.

(După Papus, **La Cabbale**, Paris, 1939, p. 253 – 254; planetele sublinate corespund tabelului sadovenian)

Impărțirea aceasta în „ceasuri astrale“ era încă operantă în calendarele populare românești de la sfârșitul secolului trecut. Astfel, de pildă, „luna stăpânește zodia (ziua – n.n.) de Luni, cesul d'ânteu de dimineață“ etc. „Cesul d'ânteu“ fiind socotit la noi de la răsăritul soarelui. O ilustrare a acestei împărțiri orare a

zilei vezi la Sadoveanu tot în **Creanga de aur** (p. 40): „mai erau două ceasuri până la amiază, adică la al patrulea ceas“.

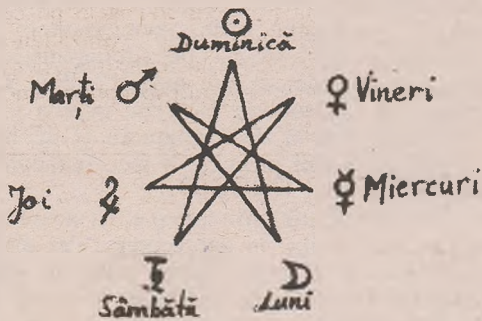
Această grilă de timp pe care „domnu Stamatin“ – ne spune Sadoveanu – o întocmise cu semnele convenționale pe care le mai păstrează almanahurile și gromovnicile“ (**Creanga...**, p. 16), pe lângă o grilă astrală, mai

este însă, în planul ei esoteric, și o trimitere directă la capitolul al cincilea din **Sepher Ietzirah**, care tratează despre cele 7 litere/numere fundamentale ale alfabetului ebraic: B, G, D, K, Ph, R, T. Litere duble cu care Dumnezeu a creat cele 7 planete, cele 7 zile din an, precum și o întreagă rețea de simpatii și corelații atât în micro, cât și în macrounivers. Din aceste simpatii și corespondențe deducându-se ușor și finalitatea tabelului de mai sus, pe care kabbaliștii îl uzitează sub denumirea de „schită hermetică a Totului – Universal“, iar alchimiiștii îl integrau unui „Tabel al timpului bun pentru transmutarea metalelor“ (**Mensa transmutationis metallorum tempus commodum indicans**) (3) (v. inter alia A. Ph. Theophrasti Paracelsi, **De summis Naturae Mysteriis**, per P. Pernam, 1570, **Tract. Quartus de transmutationis metallorum tempore**, p. 171 – 174).

Pornind de la principiul hermetic că toate elementele lumii sensibile sunt integrabile unei rețele de corelații oculte cu lumea astrală, Evul-Mediu va răspândi în diferite domenii aplicabilitatea acestui tabel (4) (vade C. Agrippa, **La Philosophie occulte**, La Haye, 1726, vol. I, passim; D. Conway, **Magic, an occult primer**, London Mayflower, 1974, p. 114, 116, 121) cu afinități și determinări ce au o

lăcăt despre legalitatea internă ce structurează „tabelul“, care la prima vedere pare aleatoriu, ea este ilustrată tot de **Sepher Ietzirah**. Autorii sau interpolatorii au recurs pentru a exemplifica această „ordine de timp“ la o cheie foarte simplă. Anume, au dispus cele 7 planete pe un cerc, în ordinea lor de pe cerul astrologic, cu soarele în vârf și au tras linii drepte în așa fel încât au format următoarea stea în șapte colțuri:

(După **Sepher Ietzirah**, ap. Papus, op. cit., p. 186)

În acest mod, vom observa ușor că, de pildă, pentru ziua de Luni, succesiunea ascendenților astrali pe 24 de ore e dată de succesiunea astrelor pe cerc, plecând de la Lună (luni) în sensul acelor de ceasornic. Pentru tabelul restrâns al „domnului Stamatîn“, ascendentul astral al celor patru străji îl vom găsi pornind pe cerc în sensul invers acelor de ceasornic.

Dar „raporturile acestea numerice cuprind și alte ascunzișuri“.

Însumând cifrele din „tabelul domnului Stamatîn“ (singura operație recunoscută de **Kabbală** este adunarea), rezultă 316. Număr a cărui rădăcină astrală (obținută prin adăugarea termenilor) este 10 – numărul absolut și perfect al **Kabbalei**. Considerată de kabbaliști „tatăl și principiul tuturor lucrurilor“, decada are analogul literar **iod** (i), o literă din care emană nu doar întreg alfabetul ebraic, ci chiar lumea întreagă. Acest număr/literă se pare că „figura pentru societățile misterice ansamblul tuturor «minunățiilor universului»“ (6) (J. M. Ragon, **Orthodoxie maçonnique**, p. 437). Iată de ce, în romanul în cheie kabbalistă **Golem** de Gustav Meyrink, o aurită literă i (în capitolul intitulat tocmai „I“) figurează pe coperta misteriosului manual inițiativ ce provine „dintr-o altă lume“.

Această literă esențială formează o vocabulă esențială: **iah** (deus 7) (v. **Kabbala denudata**, p. 377 sq). Altfel spus, Marele-Tot figurat prin cifra 10 este reductibil la Monadă, la Unitate,

finalitate în primul rând magic aplicativă. Ca un exemplu, „tabelul domnului Stamatîn“, în funcție de caracterul malefic sau benefic al ascendentului astral al orei, putea „spune dacă pruncul s-a născut în ceas prielnic și norocos“ (5) (Sadoveanu., **Creanga de aur**, Op. 12, p. 66).

Despre aceeași **sympatheia universalis**, însă dintr-un unghi strict kabbalistic, își propune să sesizeze și sintagma „raporturile acestea numerice“ din pasajul sadovenian de mai sus. Formulare la prima vedere ciudată, de vreme ce „tabelul“ la care face referire nu are nici-un număr (vizibil) în componența sa. Ea însă funcționează ca o punere în abisal a jocurilor numerice cu operatori literari, care formează pentru kabbaliști matematica ideilor sau, într-o altă formulare, „algebra filosofică“.

Luna (ebr., iareah)	– Th	-22	-20	-17	-11
Mart (maadim)	– D	-4	-3	-2	-22
Mercur (kokab)	– R	-20	-17	-11	-4
Joe (tzedeq)	– G	-3	-2	-22	-20
Venus (nogah)	– Ph	-17	-1	-4	-3
Saturn (shabethai)	– B	-2	-22	-20	-17
Soarele (shemesh)	– K	-11	-4	-3	-2

conform unui principiu panteist reluat de întreaga mistică iudeo-arabă și fixat de Plotin într-un joc al etimologiilor, după care gr. **a fi, einai**, deci „existentul“, ar proveni din rădăcina **hen** (unu) (8) (cf. Plotin, **En. V, 5,5**). Idee ce sună într-o transcripție sadoveniană astfel: „Cel pe care îl servim e unul, născut din el însuși: și din acest unul toate au eșit și el e în toate și le învâluie pe toate. Nimeni dintre muritori nu l-a văzut decât în valuri și vânturi, și-n raza care străpunge moartea trezind colțul grăuntelui“ (9) (Sadoveanu, **Creanga de aur**, p. 24).

Și așa precum toate literele alfabetului ebraic și, prin extensie, toate construcțiile lexicale ale acestei glosii nu sunt altceva decât „combinații de diverse ansamblări ale literei-principiu **iod**“ (**aleph**, de pildă, e format din patru **iod**), prin analogie, studiul sintetic al Naturii i-a condus pe kabbaliști să admită că la originea tuturor lucrurilor să află o Unitate-principiu, arhetipul cognoscibil pe calea „matematicii ideilor“, cel ce a creat Universului și e încă vizibil în alcătuirea lui. Acesta este și mesajul pe care dorea să ni-l transmită Sadoveanu prin intermediul „tabelului profesorului Stamatîn“. Mesaj pe care îl și exoterizează prozatorul în chiar continuarea „tabelului“: „Eu ceteam adevărurile domnului Stamatîn în burhalele care lunecau din ponoare spre piscuri luminate pieziș de soare, în minunile încremenite ale singurății, și-n jocul apelor lucii și cascadelor

Să ne întoarcem acum la același capitol cinci din **Sepher Ietzirah**, care ne „învață și dovedește că Totul este în Unu și că Unu este în Tot“. De aici vom afla cum alfabetul ebraic cu cele trei planuri de corespondențe: în lumea sensibilă, astrală și angelică, este asemeni unui microcosm, oglindă fidelă a macrocosmului. În baza acestui sistem referențial, cele 7 planete clasice ale lumii astrale corespund în lumea angelică la 7 Sephiroth, iar în lumea sensibilă la cele 7 zile ale Creațiunii. Aceste zile au ca analogon literar cele 7 litere „duble“ ale alfabetului ebraic. Și dacă nu uităm că fiecare literă reprezintă un număr, „tabelul domnului Stamatîn“ în care am operat substituția cu litere și valorile lor numerice, se va transforma în adevărate „raporturi numerice“:

care cântă din veci acolo laudă Domnului Dumnezeu“ (**Creanga...**, p. 16).

În încheiere, semnalăm și faptul că într-un **Tablou de Membri ai Asociațiilor Francmasonice din România**, pe anul 1935, în puternica Lojă kabbalistică **Adepii lui Pitagora** din Galați, figura și un Stamatiu N. Nume care printr-o metagramă facilă poate conduce la cel uzitat de Sadoveanu pentru personajul său: Stamatîn. Să mai notificăm și faptul că profesiunea personajului, de „simplu adunător de roce“, ar putea funcționa aici ca o trimitere la gradul masonic al modelului, gr. 18, grad alchimic. Alchimiiștii, de regulă, fiind numiți „savanți în mineralogie“, după exemplul ilustrului înaintaș Avicena, geolog avant-la-lettre, autorul unui **De congelatione lapidum**.

Și pentru că tot ne-am referit la francmasonerie, să remarcăm și faptul că „tabelul profesorului Stamatîn“, scris cu cărbune pe „o lepede lucie de calcar“, consună flagrant cu „tabloul Lojei“, obicei masonic practicat în Lojele de rit simbolic. Această cutumă constă în desenarea unor figuri, numere, simboluri pe pavimentul „templului“, spre Orient, „cu creta și după lucrări, se șterge cu un burete umed“. La următoarea ședință, în fața adunării, Secretarul „lecturează (interpretează) planșa trasată la ultima ședință“ (10) (cf. J. M. Ragon, **Francmaçonnerie**, p. 22-23, 28).

Hortensia Papadat-Bengescu

de ani d

N-am avut privilegiul s-o cunosc pe Hortensia Papadat-Bengescu. N-am văzut-o decât în fotografii. Deși, în 1954, pe când locuiam în casa scriitoarei Ticu Archip, prietenă a doamnei Bengescu, am observat într-un raft al frumoasei biblioteci din odaia Domnișoarei niște cărți legate în mătase verde-închis: toate cărțile Hortensiei Papadat-Bengescu. Mi-a promis un dublet ca să-l citesc. Dar fiindcă nu s-a găsit dubletul... nu am mai obținut volumul. Era **Balaurul**.

În anul 1955, în martie, Hortensia Papadat-Bengescu părăsea lumea aceasta.

N-am știut când a murit. Nu mai locuiam în Sfântul Constantin nr. 13 A. N-am știut că la înmormântarea mării romaniere n-a fost decât puțină lume. Nici că Tudor Vianu a rostit acolo nu un panegiric, ci un cuvânt de înaltă apreciere despre **Balaurul**: „...un volum pe care nu ezit să-l trec printre capodoperele ei“.

Am mers la Biblioteca Academiei și am încercat să-l citesc acolo. Am întâmpinat, nu știu de ce, o rezistență la lectură. Scene de coșmar din trenul cu răniți de război, scene de sfâșietoare suferință umană, scene de o atrocitate sfâșiere trupească (unui rănit i se vedea inima), scene de un inimaginabil chin sufletesc și trupesc – exprimând, la rece, situații-limită în care se poate afla ființa umană.

Nimic din ceea ce înfățișa Hortensia Papadat-Bengescu nu părea naturalist, fiindcă totul era trecut prin filtrul înțelegerii și al intelectualității; un ciudat sentiment participativ învăluind în aura omeniei conglomeratul de situații și portrete și gânduri care devenea contagios!

Despre **Balaurul**, Hortensia Papadat-Bengescu afirma, pe drept cuvânt, că este o carte trăită. Romanciera a fost infirmieră de Cruce Roșie la spitalul din Focșani, unde locuia împreună cu familia, în vremea primului război mondial. Îngrijind răniții, încercând să aducă puțină alinare celor în suferință sau aceluia gata să treacă pragul **dincolo**, doamna din lumea bună urma, ca atâtea altele din societatea românească a vremii, exemplul Reginei Maria.

O **carte trăită** așadar, singură, de altfel, inspirată dintr-o experiență dureroasă impusă de evenimente. De a cărei valoare, însă, Tudor Vianu scria: „Am deschis mereu, în cursul anilor, paginile **Balaurului**. Este o carte puternică, solidă, una din cele mai valabile ale literaturii de război.“

★

În anul 1965 am văzut de mai multe ori, pe o stradă din spatele magazinului Cocor (o stradă care nu mai există azi), într-o casă veche cu o intrare urâtă de han, odaia unde și-a petrecut ultimii ani Hortensia Papadat-Bengescu. O odaie spațioasă, cu un divan lat, acoperit cu un covor de preț, mobilată cu câteva mobile vechi: o masă rotundă cu două scaune stil, aurite, un fotoliu, într-un colț o comodă. Cam atât, dacă-mi amintesc bine, în casa (de atunci) a doamnei Elena Stamatiade – fiica cea mai mică a scriitoarei. O odaie austeră, neprimitoare. Am găsit însă ospitalitate și bunăvoință din partea aceleia care moștenise sute de fotografii în numeroase albume și neprețuite pagini de manuscris, caiete de însemnări etc.

Am editat în 1966 volumul de TEATRU al Hortensiei Papadat-Bengescu. Era un pas către scoaterea din uitare, mai exact din **tăcere** a unei

mari a celei mai mari scriitoare din literatura română.

Piese de teatru: **Bătrânul**, **A căzut o stea (Povârnișul)**, **Sora mea**, **Ana** (neterminată), **Medievala** au fost poarta de intrare în editarea și studiul Operei dificilei scriitoare.

Repet, a trebuit să înfrâng o anume rezistență la lectura prozei Hortensiei Papadat-Bengescu, aceeași rezistență ca și la lectura scrierilor lui Proust. Asta nu înseamnă că aș subscrie la... „proustianismul“ scriitoarei – cum s-au avântat unii a crede. Căci literatura Hortensiei Papadat-Bengescu nu vine din Proust, ea nu e cu nimic tributară autorului francez și nici nu se aseamănă cu proza lui Proust. Literatura Hortensiei Papadat-Bengescu e profund originală și descinde din frământările adâncimii de spirit și de simțire care se compensează, împletindu-se în chip armonios sau precumpănind una asupra alteia. Pornind de la confesiune, convertită apoi în observație rece tăioasă, necruțătoare a omului, privit ca entitate morală și socială.

★

De ce începeam cu TEATRU reeditarea operei Hortensiei Papadat-Bengescu?

Fiindcă mi se părea mai accesibil și mai puțin greoi prin punerea în scenă, prin personaje și chiar prin dialog.

S-a discutat și s-a scris despre piesa **Bătrânul** – mult prea lungă ca să fie jucată în întregime, ca și **Danton-ul** lui Camil Petrescu. Dar nu s-a spus nimic despre **Medievala**, adevărat scenariu de film prin indicațiile regizorale ale autoarei – și mai ales despre **A căzut o stea**, fostă **Povârnișul** (Am tipărit piesa după manuscrisul aflat în posesia familiei intitulat **A căzut o stea**). Această din urmă piesă, scrisă prin anul 1914 – care nu l-a interesat deloc pe G. Ibrăileanu –, smulge mulți ani mai târziu, celor de la Cercul „Sburătorul“ și lui E. Lovinescu, accente admirative. În ședința a XXIV-a din martie 1925, criticul nota: „**H. P. Bengescu citește actul III Povârnișul, cu același mare succes – se pare însă că actul ar**

putea sta izolat“ (din vol. „E. Lovinescu, Sburătorul / Agende literare“, vol. I, Editura Minerva, Buc. 1993).

★

Îmi amintesc de un articol scris de criticul Ov. S. Crohmălniceanu despre H. P.-Bengescu în care scriitorul era asemuită personajului din schița **Cameră de închiriat**. Acea femeie ciudată, care-și petrece întreaga zi la fereastră, manifestă un fel de infirmitate în relațiile cu oamenii, datorită timidității ei excesive; are chiriași (din venitul acesta trăiește), dar nu-i cunoaște bine, nu poate comunica cu lumea. „Slăbănoagă“ de mică, fricoasă, mioapă, femeia care-și petrece viața în fața ferestrei încearcă spaime, odată ajunsă în stradă. Tumultul străzii o sperie fiindcă trecătorii o bruschează iar în mijlocul străzii i se pare că o pândesc tot felul de primejdii, nu se mai simte în siguranță. Ea cunoaște foarte bine strada, participă la animația străzii, cunoaște toate evenimentele și momentele zilei, ca și pe protagoniștii ei (funcționarul, domnul care cumpără zilnic flori, băiatul de la croitorie etc) dar miopia ei și timiditatea, mărită de însingurare și de lipsa oricărei aptitudini practice, o face retractilă și sălbatecă.

Asemuirea între scriitoare și acest personaj al ei era, bineînțeles, în defavoarea celei dintâi. Scriitoarea ar fi privit lumea printr-un geam separator. De aici până la „turnul de fildeș“ nu era distanță mare...

Adevărul e că schița aceasta este desăvârșită prin laconismul și prin expresivitatea ei. Starea de însingurare a femeii părăsite (după moartea celor două mături), a femeii lipsite de o viață personală este urmărită până în cele mai ascunse

patruzeci la moarte

cute ale gândului, exprimând magistral starea sufletească precară a unei ființe obișnuite, de extracție modestă.

În data de 8 februarie 1925, găsim notat în amintita „agendă” sburătoristă a lui E. Lovinescu: „H. P. Bengescu citește o admirabilă schiță, tragedia unei femei care-și trăiește viața de la geam” (op cit, pag. 113).

Este epoca Romanței provinciale, a Desemnurilor tragice, este epoca în care literatura spumoasă și sinuoasă a autoconfesiunii, a „femeii în fața oglinzei”, a femeii captive, tânjind după libertate dar fixată, din prejudecăți, într-o anumite relație socială, de unde nu are curajul să se smulgă, însă, și nici să fugă, ci doar să scrie scrisori unui Don Juan imaginar. Dar refuzul convențiilor, al prejudecăților sociale și ale unei morale ipocrite sunt dezvăluite, dezaprobat cu o sinceritate fără egal! Epoca Biancâi Porporata, a Manuelei sau Alisiei este depășită.

Cu toate însușirile ei poetice literatura din cea dintâi epocă de creație, literatura confesiv-lirică, lasă totuși să se întrevadă rara forță de observație realistă a viitoarei romanciere. Nu numai în domeniul explorării lumii sufletești, unde analiza este tăioasă, pătrunzătoare, descoperind unghere lăuntrice până la ea necunoscute și neanalizate, ci și în ceea ce privește tehnica încadrării, a „punerii în scenă”, a poveștilor de iubire dar și a dimensiunii sociale.

Lungile și somptuoasele poeme ale așteptării, ale refuzului, ale extazului curmat, ale zădărniceii sau ale tristeții și ale singurătății, din scrieri ca **Romanul Adrianei** sau **Femeia în fața oglinzei**, se convertesc în subtile și atente urmăririi ale liniilor sufletești ascunse.

Virtuțile de fină și necruțătoare observatoare a falsității și imposturii anunțau pe marea romancieră de mai târziu. Dar mai întâi scriitoarea se oprește la drama banală a unei fete înșelate (**Dumineci fericite**), la drama delicateții sufletești a lui Nyu, pradă lesnicioasă pentru hapsânul ei părinte, sau la ascunsa și tulburătoarea dramă, cu implicații incestuoase, din **Domnul Kilian**.

*

Romanul de familie, acea saga a Hallipilor, alunecând concomitent pe panta decăderii economice și a disoluțiilor familiale, va prilejui Hortensiei Papadat-Bengescu iscodirea și dezvăluirea „murdăriilor lustruite” cum le numea G. Călinescu. Dar și urcușul (pe căi murdare) al doctorului Walter.

Scriitoarea pornise în explorarea „drumurilor care nu se văd”. Și dacă în **Fecioarele despletite** – cel dintâi roman al ciclului – „tragedia” (cum o numște Mini) se petrece încă într-un decor câmpenesc, aproape romantic, în **Concert din muzică de Bach** și în **Drumul ascuns** decorul se schimbă. Dar și tonalitatea. Și nu se va vorbi doar de „păcate” ale trecutului, ca aventura amoroasă a nesățioasei Lenora, din care a apărut „țânțarul”, „lăcusta”, „păpușa felahină”, Mika-Lé, vădind apucături diabolice și o adevărată vocație în conducerea intrigilor... Din cauza ei, Elena (fiica cea mai mare a

familiei) strică logodna cu prințul Maxențiu. Elena, conștientă de vina surorii mai mici, nu-l iartă nici pe Maxențiu, la care renunță din orgoliu. Nesocotința Mikăi-Lé declanșează criza nervoasă a Lenorei, care trăiește intens prelungele momente ale vinovăției, împingându-l pe Doru Hallipa în brațele verișoarei Eliza, o făptură ștersă dar cu care Doru se va însura. În celelalte două romane ale ciclului: **Concertul...** și **Drumul ascuns**, scrutatoarea și nemiloasa privire a scriitoarei aduce în prim-plan nu numai istoria, lipsită de sentimentalitate, a dezagregării unor legături de familie, dar și demontarea mecanismului imposturii și a conveniențelor mincinoase.

Mediul în care se desfășoară acțiunea **Concertului după muzică de Bach** sau a **Drumului ascuns** este unul corupt, ca urmare a răsturnării relațiilor patriarhale. Mezalianțele se dovedesc fragile: Elena, cu superioritatea fetei „de neam”, nu-l poate suporta pe Drăgănescu (soțul ei), descendent de cărciumari din Dealul Spirii, și va căuta intimitatea unui muzician ca Marcian.

Maxențiu își vinde blazonul „făinăresei” Ada, mărginită și incapabilă să frecventeze cercurile înaltei societăți, dar simțindu-se atrasă irezistibil de Lică Trubadurul care, fără fasoane, o tratează la fel ca pe celelalte „amururi” ale sale din mahala. Maxențiu nu va face din Ada o „prințesă”, după cum Ada nu va putea să-l transforme pe **plein-air-istul** Lică într-un „domn”.

Lina, „buna” Lina se va dovedi până la urmă o ființă de o rară cruzime, refuzând să-și salveze de la moarte odrasla, pe Sia cea greoaie, rod al „rătăcirii” din tinerețe cu Lică, vărul Lică.

Doctorul Walter, din cel de al treilea roman al ciclului, **ascunde** la rândul lui un trecut urât: ajunge în vârful piramidei sociale datorită amorului cu uriașa Salema. O legătură aproape incestuoasă, dezgustătoare, dar al cărei preț se dovedește benefic: Salema îi dăruiește lui Walter fabulosul palat Barodin, devenit apoi **sanatoriul Walter**, frecventat de elita bucureșteană, ceea ce-i aduce totodată faima. Căsătoria lui Walter cu Lenora îi va împrumuta temporar un aer de onorabilitate, fiindcă Lenora îmbolnăvindându-se și murind, în rolul de soție îi va succeda fiica ei cea mică, perfida „păpușă de Nuhremberg”, Coca-Aimee.

Între bărbat și femeie, în aceste familii bazate doar pe interese, există un etern război, o neconțință șicanare. Dincolo de aparenta armonie, colcăie ura. Ura dintre Maxențiu și Ada care nu se ostenește să ascundă legătura ei cu Lică. Singura armă a lui Maxențiu este să-i răspundă cu aceeași monedă. Certurile mute dintre Maxențiu și Ada ating paroxismul în ceea ce privește capacitatea partenerilor de a se urî, „virtuoza” și inventivitatea cu care se șicanază.

Totul e urmărit, sugerat, spus cu aceeași franchețe și răceală cu care va fi urmărită, în **Drumul ascuns**, pândă neconțință, istovitoare dintre Walter și Coca-Aimee. Sub aparența ei de „păpușă”, Coca-Aimee ascunde multă ipocrizie, meschinărie și calcul.

Dincolo de aspectul lor diafan sau onorabil, multe dintre personajele romanelor din ciclul Hallipa se dovedesc adevărați „monștri”.

Aceste trei cărți, și în bună parte și **Rădăcini** urmează formula clasică a romanului. Nu întâlnim, de pildă ca la Proust, capriciile narațiunii, salturile, sinuozițiile memoriei afective, timpul căpătând astfel un relief propriu; nu există o nouă cronologie după noua ordine interioară a asociațiilor spontane, neobișnuite ale stărilor de conștiință. **Rădăcini**

este, însă, singurul roman în care, uneori, scriitoarea se lasă furată de proustianism și Nory e personajul care încearcă, în parte, regăsirea timpului pierdut. Cât privește celelalte trei romane, compoziția lor e aproape riguros clasică.

Și totuși, ce anume a șocat în scrisul H. P.-Bengescu? De unde impresia aceasta, mereu reînnoită, la fiecă lectură, de **neobișnuit**, pe care au resimțit-o contemporanii scriitoarei, pe care o încercăm astăzi după atâția ani de la apariția prozelor sale?

Ceea ce intrigă sau subjugă în același timp, în scrisul său, este acea nouă, nemaiîntâlnită până la Hortensia Papadat-Bengescu, forță analitică, mergând spre dezvăluirea totală a adevărului capricios și complex al sufletului uman. Și nu se poate vorbi la Hortensia Papadat-Bengescu numai de personaje, cât mai ales de o „lume”. O lume ieșind nu numai din decupajele în pasta amorfă a realității, ci și din arta de a înșufleți un complex de realități sociale și morale, în toate dimensiunile lor palpabile sau insesizabile. Vorbind odată despre personajele sale, despre făpturile umane care-i populează cărțile, scriitoarea spunea că ele nu sunt nici mai bune, nici mai rele decât în realitate, cu singura deosebire că sunt văzute „ca la razele Röntgen”. Scrisul H. P.-Bengescu păstrează nealterat azi, un suflu de modernitate, de contemporaneitate.

Hortensia Papadat-Bengescu este poate printre puținii scriitorii români care au acut și obsesiv sentimentul tragicului, descriind simptomele sufletești ale bolii sau apropierea morții. Acest sentiment al tragicului este sugerat atât prin elemente de cadru, prin atmosferă, cât și prin zvârcolirea inutilă, neputincioasă a individului. Sunt atâția naufragiați ai vieții în opera ei, atâtea victime, de dimensiuni tragicomice sau grotești, cum nu întâlnim la vreun alt scriitor român. Eroii ei atât de vii, de umani și inumani totodată, de complecși în **devenirile** lor sinuoase, contradictorii, scapă caracterizărilor grăbite.

„Insuficiența sau încetineala comunicărilor”, prin reveniri „spirale”, cum remarca Tudor Vianu, în jurul lumii de gânduri a personajelor, sunt mai todeauna compensate de penelul sigur, malițios într-o caracterizare lapidară, de adâncimea analizei psihologice, de finețea observațiilor ori de neașteptata lor înlanțuire, în plasa unei intelectualități elevate, toate acestea operând asupra cititorului o magie inexplicabilă. Magia stăruitoare, peste timp, a unui talent situat la scara cea mai înaltă a valorilor, tinzând spre universalitate.

Eugenia Tudor Anton

mariana costescu

„Madona cu pruncul“

Cât te doresc nebuloasă moale cu ferocea,
eterna-ți mișcare
din care astre se desprind,
dur oțel pământean erupând în miriade de stele,
mușchi de copac cu umărul mic, scorburos,
tânăr catarg al steagului inimii mele.

Diavol cu ochiul senin, răscolitor în conștiința
mea,
cât te doresc, tihnă caldă a trupului,
cum să nu mori după două zile de chin
și să renaști patima vie a-nceputului.

Vreau din unirea asta de carne și vin
pruncul sfânt al madonelor din catedrale,
vreau să nu mai fiu singură pe pământ,
când copiii cântă cerului sfânt osanale.

Cât te doresc, complicat țesător de complicate
uimiri,
nebuloasă moale din care complicate
universuri răsar,
patimă albă pentru care conspir
cu propria mea inocență să te leg de un far.

Vreau din unirea asta de tutun și sublim
un război pătimăș printr-un prunc mântuit,
vreau apoi pacea pământului din țintirim
și de dragostea noastră Dumnezeu umilit.

Cât te doresc, cât te vreau, tihnă caldă a
trupului,
cum să nu mori după două zile de chin
și să renaști patima vie-a-nceputului
fermecată de dor ca de-o gură de vin.

Fetița căreia i se arată

o păpușă

Crezi că am să te iert că ai umilit o fetiță
arătându-i o păpușă și spunându-i că nu i-o dai?
poate că porți ca Nastratin la sân o piatră
și vrei să minți judecătorii cu comoara ce-o ai.

Poate că nu ești decât un netrebnic
care joci gladiole pe un geam cătrănit.
Poate dorești să ajungi în lună
pe un drum răsucit.

Oricare ar fi motivul de jale,
ți-ai pus cinstea-n pericol, amice.
Ai jucat strâmb, ai uitat
proverbul ce zice:

„Când apa trece, pietrele rămân.“
„Nu slobozi miracole, dacă n-ai măsura de a le
ține.“

„Buturuga mică răstoamnă carul mare.“
„Numai de la Dumnezeu harul cel mare ne
vine.“

Te-ai speriat, cavalerie, de glasul copilului.
„Împăratul e gol“. „Vinzi pepeni la grădinar.“
Aș vrea să te iert, dar eu nu sunt Vicar
și Cetatea mea nu este Eternă.

De două parale cer

Că nu mă iubești e foarte normal, deși aș vrea
altfel,
e straniu că îmi arăți că nu mă stimezi,
ai totuși un scop, murdărirea mantiei mele
diafane,

cum vrei să vin la tine, dacă nu mă stimezi...

Toate astea nu sunt decât tatonări de om grăbit
în misiune,
simpatia dezinteresată eu o simt imediat,
sunt prietenă cu portarii de la misiune,
mi-e scârbă de tactica omului cult, evoluat.

Poate nu-i decât o misiune personală,
dar atitudinea e foarte vulgară,
de fapt eu nu vreau să plec nicăieri,
dar voi pune o bombă în perfida gară.

De fapt eu am niște valori de apărut și o viață
de trăit frumos,
dar n-am găsit omul, locul și vraja care să mă
țină,

toți încearcă în mod fraudulos
o trădătoare să facă din mine.

Toți cred că mă prostesc cu bani, cu situație, cu
sex...

„Oamenii mari“ îi ucizi, dar nu-i poți supune,
dar și acest absurd gest e riscat
fiindcă faima lor plutește în lume.

Eu aș zice să te cumițești,
dacă ești om să-mi stimezi omeneasca aplecare
spre tine,
după ce mi-ai dăruit de două parale cer
cu ce curaj mă mai chemi la tine...

Că nu mă iubești e foarte normal,
dar vrei să-mi pătezi mantia mea diafană,
sau poate ești mare numai de sus, de pe cal,
de unde privești ambițios o lume profană.

Numai în ziua în care vei ști să te umilești
și să primești ca Isus harul divinelor taine,
când vei stîma cerșetorul cel mai de jos,
când vei veni la mine plângând fără haine,

am să știu că acum pot să mă mut
în altarul cu cerul de două parale,
că Divina Comedie și-a desfăcut
aleea cu îngerii, armura cu zale.

eugen d. sprint

Testamentul din mână
lui Baudelaire

Silviei Obreja

Până aici
tot ce v-am prezis
era ca o teamă de mângâiere
de moarte
sudoarea prelinsă din scris
dantela
iambilor
poarte
Au smulge-mi-ți
jilavei fresce
tâlhar între eremiți
mai mă gândesc că
las vouă
pâinea
epitaf de secară
și-un alambic de absint
pentru o sfidare nouă
Să mă pârâți
plecat la un han
cu peșitul
pe versuri
desigur
n-o să vedeți un ban
căci v-am ascuns
în limbă
cușitul
V-am triat amantele
ha, ha

prin excludere
pe lat
și pe lin
mor
de gât cu un spleen
fecundat
perpetuum ludere.

Permisie în cer

lui Florian Pittiș

Avangardă
marș la manutanță
să scrii versuri pe faianță!
Să freci turela
să cânți grupat
să dormi pe sticlă
pisată
în pat!
Ordon să execuți
ode fixe
numai cu
reglementare pixe!
Avortați
realist
la mine-n.cazarmă
ce-I aia ARTIST?
pune mâna
pe armă!!
În lanțuri
lejere
prea multe nu-ți cer
decât să-ți dorești
permisie-n cer!

Jocul cu bile de pix

Consiliul a aflat
m-am întâlnit în Turn
cu numitul Fowles
înfășurat în barba-i
prolifică
refuza orice dedicație
doamnelor
care suspinau pe trepte
și astfel
a rămas mut
700 de ani

La prima excavație
din craterul Alexandria
s-a extras un bloc devorat
de cenușă
adevărat/ avea filele
netăiate//

Ca un suspin oficial
Consiliul a decretat:
„FOWLES ARE
ÎNTOTDEAUNA DREPTATE“
Mușcă-mă de mână
tristețe
voi transcrie un poem
rătăcit printre cartele
mai salvez un text
și-l ascund
sub imaculatul bandaj
al straniei mumii
căreia grecii
îi preziceau
posteritate

La marginea craterului
un fir din barba
lui Fowles
leagănă sabia.

Dragonul lui Frunză

Regizorului I. Frunză

Provincia
un teatru total
mistuind castitate dum-dum
și sperjuri la un loc
Bunul simț
calificat
tânjește
cu ablativul încheiat
la toți nasturii
în balul sâmbetelor
codificat
joc
de caritate
la tivul fetelor
mari
atârnă
un fir/ de singurătate/
e-o spaimă
dulce-n privirea
profesoarei de vegetație
presimte că –
oh! –
va fi
s-o pătrunză
noul venit
în oraș
descheiat la starea de grație
Dragonul lui Frunză.

Doi musceleni

de AL CISTELECAN

Punând mână de la mână, doi studenți musceleni – Sorin Durdun și Liviu Mățăoanu – au tras anul trecut, la „Calendele” piteștene, o carte cu două fețe, împărțită cu rigoare frățească. Jumătatea lui Durdun se numește **Eu nu oblig pe nimeni să m-asculte**, iar cea a lui Mățăoanu – **Pauză de o țigară**. Fără a fi identice, jumătățile se potrivesc și ele sunt mai degrabă complementare decât contrastive, atât ca atitudine, cât și ca scriitură. Amândoi poeții joacă la bursa cotidianului și își tratează decepțiile cu mare vervă, ferindu-le de patetisme agravante și relativizându-le în gratuități. Nici unul nu e prea vesel, dar nici prea trist, încercând să ia **la legere** tentația dramatică a existenței și să-i dea un curs autoironic. Poemele fiecăruia aspiră cotidianul și o biografie discretă, trăgând cu ochiul la mecanismele discursive și inculpându-le sau disculpându-le cu umor. Ele se mișcă între doctrina imediatului și ispita intertextualității, reproducând când structura realului, când pe cea a iluziei, ambele nostalgizate.

Sorin Durdun e mai predisus să șteargă linia dintre text și existență, instalându-se confortabil în spațiul de interferență al acestora și deviind biografia într-un joc intertextual. Un inteligent joc de planuri, condus cu vervă compozițională și umor, alternând notația biografică și parodia tandră a formulelor, transformă, de pildă, **Poemul cel mai lung** într-un mic **Levant** al coteciștilor, dând drumul fără inhibiție unui spirit ludic: /.../ „mi-a fost teamă să te întreb cine ești/ mi-ai făcut semn să mă așez în dreptul ferestrei/ ai zis: fii tu persoana de după amiază/ stăteai în fața mea/ mă priveai cum numai tu știi să privești/ printre genele-ți lungi ce pipăiau înserarea/ iar eu... ooooooh... iar eu/ în timp ce priveam pe fereastră/ peste casa cu retori îți recitam poemul care nu poate fi înțeles// „poemul care nu poate fi înțeles“// și eu am fost în orașul cu un singur locuitor/ și eu am trăit comedia literaturii/ iar lucrurile pe care le-am văzut/ negru pe negru în acel loc psihic din imperiul simpatiei/ m-au făcut să strig: aduceți verbele/ eram martorul ocular al acelor poeme aristocrate/ scrise cu talent la cafeneaua pas-parol/ vis-à-vis de acele fântâni carteziene/ de unde vedeam semnele timpului” etc. Un sentiment de „comedie a literaturii” și chiar unul de comedie a poemului organizează atitudinea lui Durdun pe o linie ludică, bufă chiar, transformând nostalgiile în vervă și confesiunea în spectacol. Autoscopiile lui Durdun sunt pe jumătate parodice și în toată poezia lui se joacă un spirit de pastişă: „stau răstignit pe un maldăr de cuvinte./ pe o mulțime de ritmuri și rime./ pe paradigme, afixe, sufixe, prefixe./ care mai de care mai sofisticate, mai fixe/ și-mi plimb privirea de la o incertitudine/ la alta, de la un sens la altul./ mâinile-mi

tremură, limba-mi este uscată/ în gura-mi plină de versuri./ băigui ceva de genul:/ «În groapa neagră, poate chiar într-un cimitir./ oamenii, prietenii mei înarmați, își ascultau propriile șoapte»/ .../ iar eu, o, dar eu/ stau răstignit pe un maldăr de cuvinte/ printre mulțimea peștriță de oameni de pe bulevarde/ parcuri, cafenele, buticuri, troleibuze, tramvaie, gunoaie/ și alte nimicuri/ și nici măcar nu știu cât e ceasul“/ .../ (**Poeme peștrițe scrise în vremuri (post)moderniste**). Elev al lui Cărtărescu, uneori prea conștiincios, Sorin Durdun e un debutant ce știe să învârtă cheia mai multor registre și să le armonizeze într-o vervă compozițională ce disimulează nostalgiile în jovialități.

Nici lui Liviu Mățăoanu nu-i sunt străine jocurile speculare și delicia intertextualizării, dar sintaxa lui nu mai e predisusă decât la un joc melancolic. Ea se adapă din somnolența și din ritualitatea picotitoare a lui Mircea Ivănescu, vrăjită de muzica în surdină a nostalgiilor: „/ .../ (zâmbea, mie însă/ cel mai mult îmi place/ să nu mai pot niciodată reveni asupra textului, și-mi plăcea/ s-o văd zâmbind)/ puțința uitării și despre amintirea ființelor închipuite/ am putea reciti notița sfârșitului unei povești de dragoste/ scrisă într-o gară pe genunchi când trenul întârzie să plece/ (citez din memorie și-așa am notat trăgând cu ochiul):/ «ea se întoarse lent și se depărtă bucurându-se în sine/ că a putut în sfârșit să afle ceea ce gândea, se întoarse și el/ și își înfipse din întâmplare privirea în mine, simțeam că înghet» (**Plimbare**). Discipol sârguincios și el, – Liviu Mățăoanu face contrabandă cu melancoliile și își ascunde predispoziția reflexivă într-o scriitură aparent dezlănată și ostentativ dezarticulată, mizând pe efectul în răspăr al devierilor parentetice și al inconsistenței colocviale a discursului. Scriitura lui uzează și abuzează de tehnici de înșelare, simulând incongruența doar spre a tensiona coerența și lăfăindu-se în sporovăială ca într-un costum prea larg al rigorii meditative: „.../ știu tu crezi că totul trăiește – romantism – dar în poemele tale/ și iată diferența – pe care te asigur că le-am citit atent/ nu pui problema așa probabil îți scapă și ție ca/ oricărui om controlul permanent asupra acestui **fugit irreparabile tempus**./ într-un loc timpul este ceva lipsit de ființă o haină fără de care nu poți ieși să te plimbi să uiți de tot ce există/ și nu-mi dai dreptate că asta înseamnă între timp/ repaosul care te face să simți că există că pierzi ceva chiar/ așa: că pierzi timpul“ etc. (**Fugit irreparabile tempus**).

Poeți de școală, silitori, dar și îndrăzneți, debutanții musceleni sunt pe cale să-și transforme notițele în creații proprii.

De la dardăr la ruleta rusească

de HORIA GÂRBEA

Am recitat de curând o carte în care, într-unul dintre capitole, autorul, distins literat român, făcea referire la o frază obscură astăzi din „Craii de Curte Veche”. Era vorba anume de Gore Pirgu care „se încurca la dardăr cu mehtupciu”.

Deci ce făcea Pirgu? Pierdea vremea jucând „dardăr” cu un șef de cabinet (de la „mehtup” = hârtie oficială). Autorul spune, just, că dardărul e un joc cu un titirez. Într-adevăr, deși chiar un dicționar din 1933 îl da drept „joc de cărți” exemplificând cu un citat din Brătescu-Voinești: „Până vine partida facem un dardăr”, dardărul e o sfârlează cu șase fețe pe care este înscrisă câte o comandă referitoare la miza pusă în joc. Înviind dardărul, el cade după un timp cu una din fețe în sus și jucătorul se conformează, pierzând sau câștigând una, două sau toate monedele puse în joc. Posed eu însumi un dardăr nemțesc de la o strămușă. Rotirea lui durează cam 90 de secunde, mărind suspansul jucătorilor.

Deci dicționarul greșea: până se strâneau toți jucătorii de whist sau preference, personajele lui Brătescu-Voinești nu jucau cărți ci învârteau titirezul. Dicționarele mai noi observă că nu mai înregistrează nici dardărul nici mehtupciu.

De la dardărul din romanul lui Mateiu Caragiale mi-a venit ideea să văd cam ce jocuri de societate apar în literatura noastră. Un subiect interesant, nu?

Firesc este că în literatură, pentru ilustrarea orabei lucrării a destinului, să predomine jocurile de noroc. Dar nu lipsesc și altele, mai elaborate. De pildă „dăscălimea” lui I. L. Caragiale joacă stos iar o „cuconiță” dintr-o satiră de Alexandrescu – whist. „Gaițele” lui Kirilescu joacă maus (un joc de levată). În acest timp, nefericitul Gheorghidiu al lui Camil joacă poker (și pierde la joc ca și în amor). Tot pentru un eșec la cărți (joc neprecizat) se sinucide Ruscanu – senior, tatăl lui Gelu, în „Jocul ieilor”. În schimb aristocrata patroană din „Mitică Popescu” joacă bridge. Așa mai zic și eu. Curios, rivalul lui Gheorghidiu e un fel de campion la table („i-a smintit pe toți”).

Pentru „schite” de tipologii sunt bune tot jocurile de noroc. În operele lui Brătescu multe schite se referă la baccara (chemin-de-fer), cu abuz de termeni tehnici, dar cea mai cunoscută e totuși „Caré de dame” în care babele joacă poker. Dar poker joacă și Pașadia „scuturându-l” pe Pirgu și o personaj dintr-un episod parazită al unei nevele de război de Marin Preda. Acesta câștigă la poker o avere apoi își găsește casa distrusă de o bombă americană (4 aprilie 1944) și, între ruine, nevasta moartă în brațele unui bun amic.

Tot în opera lui Preda țărani joacă, mai pașnic, tabinet. Iar în „Delirul”, la un revelion, personajul central participă la niște jocuri de societate cam neghioabe pe care romancierul se complăce a le descrie pe larg. La Călinescu jocurile de cărți și table sunt un ritual burgez uneori fardat cu pretenția consultării destinului (lotonul din „Cartea nunții”).

În altă epocă, eroii lui Eugen Barbu joacă pharaon pe mize nebunești. Tot la un pharaon Pietro Gralla din „Act venețian” îl va cunoaște pe Casanova.

În „Steaua fără nume”, Mona fuge din lumea ei cu câteva fișe de ruletă în buzunar. Cât despre unele personaje ale lui Ionel Teodoreanu, ele joacă mereu chemin-de-fer, foarte la modă, se pare, în primele decenii ale secolului nostru, ca și în ultimele ale celui trecut. De altfel chemin-de-fer joacă și „Jucătorul” lui Dostoievski.

S-ar putea să mă înșel, dar în literatura postbelică română jocurile de societate sunt rarissime. Lucru normal dacă ne gândim ce epocă am trăit. Două excepții remarcabile: o navelă a regretatului Radu Albală cu un joc de chemin-de-fer și o demonstrație de clarviziune cu cărți de joc și o alta, în care ruleta este chiar subiectul (fiind însă vorba de cea rusească), a lui Cărtărescu. E simptomatic faptul că aceasta din urmă nici n-a putut apărea decât după 1990. Ruletistul lui Cărtărescu este un campion al ruletei rusești nereușind să piardă (jocul și viața) nici după ce toate lăcașurile revolverului au fost umplute cu gloanțe; deci când urma să se realizeze, teoretic, ceea ce în probabilități se numește „evenimentul sigur”.

Nu-i deloc exclus să-mi fi scăpat chiar vreo operă semnificativă și așa fi, desigur, recunoscător pentru orice completare. Jocul fiind un prilej foarte bun de a reconstitui mersul lumii și de a studia caracterul în raport cu hazardul, cred că folosirea lui în proză sau teatru îi interesează pe autorii realiști sub aceste laturi. În vreme ce fanștii pot găsi în el o mulțime de semnificații și sugestii simbolice.

În căutarea poeziei (M)

O perversiune la timpul ei...

de DAN -SILVIU BOERESCU

1. Liviu Mățăoanu – PAUZA DE O ȚIGARĂ (Ed. Calende, 1994). „O listă de personaje/ cu un cod așezat la vedere pe raftul din față/ creează în perioadele zilnice o stare tensională/ încât ele/ personajele/ care știu pe de rost cheile codului/ nu se opresc nici măcar pentru o pauză de țigară să respire.“ S-ar părea că avem aici explicitat (chiar prea!) întreg modulul textelor discursive propuse de Liviu Mățăoanu. Dar, când totul pare prea străveziu, la fel de previzibil este că aici se ascunde o capcană. Vreme de 32 de pagini un singur personaj defilează (vorba autorului, „alb pe alb“) prin față noastră. Acesta ar putea fi însuși scriptorul, cu angoasele sale textualiste, dar mai sigur e că este un proiect ficțional al său („egoismul unei singurătăți“), exploatat cu osârdie și, pe alocuri, chiar cu talent. O rețetă de univers – dacă vreți – cunoscută încă de pe vremea venerabililor optzeciști (deși, ca vârstă, autorul se apropie de generația imediat următoare); o rețetă în care biografismul citadin face legea, cu citate și autocitate, fragmente existențiale revelatoare și uneori epifanii cotidiene – cum ar fi o pată de cafea – care capătă semnificație după un **remake** temporal. O lecție destul de bine învățată („tu știi/ gigele/ la sfârșit travling lung și ne oprim în planul doi“), dar care nu ni-l dezvăluie încă pe un Liviu Mățăoanu suficient de detașat de modelele sale. Mai degrabă, un exercițiu de construcție preliminar...

2. Sorin Durdun – EU NU OBLIG PE NIMENI SĂ M-ASCULTE (Ed. Calende 1994). Fără să vreau, citind titlul grupajului siamez din același volum (găselniță inspirată la care editorul – Nicolae Oprea – a trebuit să recurgă, cred, și din motive economice), era să exclam antifraștic: „Eu nu strivesc corola de minuni a lumii!!!“ Ironia mea l-ar fi nedreptățit însă pe Sorin Durdun, un poet nici mai bun nici mai rău decât cei mai onorabili născuți prin '67-'68, și, pe deasupra, student la Litere. Ca să-l citez, despre un asemenea autor se poate cu ușurință afirma: „nimeni nu ți-ar reproșa nimic/ și nimeni nu te-ar deranja/ cu inteligența ta/ ai fi un nume sonor/ un om de primă mână/ (cum se spune)/ un cetățean onorabil/ s-ar vorbi despre tine/ în toate curcurile/ de intelectuali/ mic-burgheze“. Cred, totuși, că exact asta nu-și dorește el să devină. De aceea, ceva nonconformism nu i-ar strica („te întrebi – cugeți/ îți aprinzi țigara/ faci puțin vâlvă/ îi lași să te asculte/ cu gura căscată – ridicoli“), ori niscaiva „iubiri levantine/ într-o limbă barbară“, de preferat unei inițieri deja fumate „în stupida lume a (inter)textualității“. Deocamdată, „un vag fior epic în puținul spațiu/ rămas liber dintre cuvinte“ și o intervenție nu prea violentă „în ceea ce cu stupeoare se cheamă literatura română“.

(Oricum, după ce am citit duplexul din colecția „Calende“, rămân cu senzația tonifiantă că se nasc și la Câmpulung Muscel poezi. I-aș fi preferat pe Liviu și Sorin în ipostaza de „tineri furioși“ dar și-așa, după relativ convenționalul lor debut comun, promit să le urmăresc evoluția în continuare. Am eu ceva speranțe...)

3. Ioan-Pavel Azap – AUTOPORTRET CU MASCĂ (Cluj-Napoca, 1993). Când te cheamă și Azap, numele editurii îți sună involuntar ca un mic poem ironic: „Recomfinas Fapta Transilvăneană!“ Constantin Cubleșan ni-l recomandă însă pe acest nou Azap (Ioan-Pavel) ca pe „un sentimental într-o lume de tinichea“. El ar putea fi chiar și mai mult decât atât dacă ne-am lua după strofele cu care se deschide volumul și care promit o certă descătușare de convențiile mai vechi și mai noi: „...m-am născut într-o dimineață/ (sau poate era noapte?)/ într-un an care se termină/ cu o cifră solemnă: șapte// îngerul mă privea din prag/ enervat, – își pierduse răbdarea/ sau poate era beat// mama o bucurie cumplită/ avea, o, Doamne!/ când deodată îngerul s-a repezit/ și mi-a tras două palme“ (**Înger de pază**). Dacă e vorba de un poet născut în 1987 – uvertura e remarcabilă; dacă-i un autor din 1977 – e mai mult decât digerabil; dacă,

însă, e din 1967 – s-ar putea să nu fie de ajuns. Oricum, nu e deloc recomandat a se culege **cuvintele din iarbă** la modul neo-pășunist („copii cu ochi de iarbă/ și cai cu șeile amare/ le-avzârle vântul toamnei/ miresme pe picioare“), nici a se apela la pretențioasa **pasăre-lyră** („lină plutește/ pasărea-lyră/ ce te răsfire/ și se trezește“). Desuț pare și gestul de a dedica o mică emoție poetică lui Ciprian Porumbescu, tot așa cum plictisitor foarte este să dai peste un nou **avatar** al lui Nichita Stănescu: „până atunci mă închid într-o scoică și plâng/ nici nu știi ce e somnul acesta atât de adânc/ nici nu știa în ce am să mă prefac/ până atunci mă închid într-o scoică și tac“.

4. Pavel Mercescu – VREMUIREA VREMURILOR (lucrare în regia autorului, 1994). De pe coperta IV a volumului aflăm că Pavel Mercescu are barbă și a publicat trei volume de versuri înainte de 1989 și încă trei după. Acesta ar fi, deci, al șaptelea, un prilej foarte potrivit – după douăzeci de ani – de a decanta o îndelungată experiență artistică. Poate fi chiar **vremuirea** vârstelor sale poetice („cu toiagul osteneții numărând scândurile/ din gardul vremelniciilor“). Pe lângă unele truisme supărătoare, marcate cu majuscule („OMUL ESTE O MARE NEÎNȚELEGERE ÎNTRE A FI ȘI A NU FI“), eu rețin, pentru frumusețea lor patetică, două motto-uri din Santayana („cei care nu înțeleg trecutul sunt condamnați să îl repete“) și, respectiv, Nathan Hale („regret doar că n-am decât o viață pe care să o jertfesc patriei“), care trimit la dimensiunea social-cacofonică a poeziei lui P. Mercescu, de regăsit, eventual, în stihuri precum: „a fi om la noi nu e o meserie/ ci o școală pentru handicapați/ omenia s-a sălbăticit astăzi/ după o matematică coruptă/ și o ortografie multinațională“. Un alt ciclu al volumului este intitulat **recântarea cântărilor** și mă cam îngrijorează fiindcă din el parvin ecouri ca din „România Mare“ (văleu, văleu, văleu!): „o caricatură de democrație străbate iarăși europa/ .../ o țară mare este dușmancă/ iar limba străină deobicei îți strică ciorba/ .../ DAR NOI VALAHII AM MÂNCAT COLIVA și am participat/ la parastasul tuturor imperiilor din jur“. Sau, mai știi, poate-i o parafrază ironică la adresa stilului butiman și nu m-am prins eu?!? Parafrază – neparafrază, îmi vine destul de greu să accept ca poezie asemenea texte și, în consecință, recomand volumul ca pe un îndreptar al moralei chinuite: „cei ce aprobă curvia sunt deprinși să o comită și ei/ e plină lumea de sentimente abandonate/ dar o iubire pățită știe mai bine că/ vine el și sărutul morții pentru iubirea analfabetă“. În fond, o perversiune la timpul ei face cât zece idei!

5. Ion Cârnu – PASĂRE ȘI DELFIN (Ed. Corgal Press, Bacău, 1994). Subintitulată **Mic tratat de îmbogățire rapidă la îndemâna oricui**, cartea nu are însă nimic dintr-un tratat de marketing. Mai mult, cu descumpănire aflui: „Youă: Tudor Vornicu, și Nichita Stănescu/ vă datorez lancea de lumină și vis“. Înarmat cu asemenea amintiri pioase, „trubadurul“ nu se sfiește să dea în vileag – pe coperta IV – și alcătuirii vădit etilice ce i-au fost dedicate de poetul **Necuvintelor**: „A venit poetul din Moldova/ Să mă vază, să m-audă/ Marea nu e încotrova/ Ci e pururea și udă“. (Către Ion Cârnu, 29 aprilie 1981). Și... dă-i cu bălăceala mai departe: Edith Södergran e „fata blondă a pădurii“ interesată, pare-se, de virilitatea mioritică a poetului nostru, iar Edgar Allan Poe este și el destinatarul unei scrisori penibile („Dar cobea, tot dansa în grabă/ Din gât croncăni Nevermore“). I. Cârnu nu este, totuși, un cosmopolit. El nu disprețuiește nici valorile mitice autohtone, putând evolua și „Pe o restrisă apocrifă/ Când luna nouă-și urcă geana/ ca o scrisoare **hieroglifă**/ De la Ileana Cosânzeana“. Limba vechilor cazanii, păi nu?

(Paștele mamei lui, tot românul e născut poet)

Mesaj

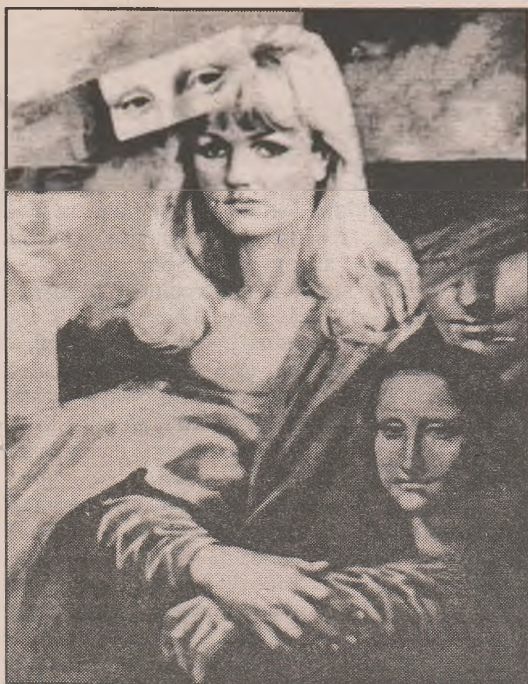
de CLAUDIA ENE

La prima vedere, **mesaj** pare un cuvânt cât se poate de banal și fără istorie. Totuși, simpla întrebare „ce înseamnă mesaj“ te obligă să vezi că are și el dichisul lui lui. În primul rând, acest cuvânt este folosit atât în limba comună cât și în limbajele de specialitate și este interesant de urmărit care sunt accepțiile lui obișnuite și cele terminologice.

Pe de o parte, utilizarea lui în limba comună pune același tip de probleme ca și **afacere** sau **a specula**. Astfel spus, și **mesaj** face parte dintre cuvintele atât de dragi exprimării activiste, încât a ajuns să fie definit, în principal, ca „apel oral sau scris (cu caracter oficial) adresat poporului, armatei etc.“. Abia cel de-al doilea sens este „însărcinare de a comunica cuiva ceva“ și, în continuare, „ceea ce se predă sau se comunică cuiva“, „știre, veste, comunicare“ (DEX). Totuși, cuvântul în discuție vine din fr. **message** – care, la rândul lui, are la bază lat. **missus** (trimis) – și a fost preluat cu următoarele sensuri: „informație, știre transmisă cuiva“, „însărcinare de a duce sau de a spune ceva cuiva“ și, în sfârșit, „comunicare oficială făcută corpurilor legiuitoare de putere executivă“. Se pare însă că nesfârșitele discursuri activiste, cu gust pentru prețios și solemn, au impus sensul acestui cuvânt ca atare, Credem totuși că o redefinire a lui va trebui să se întoarcă la ordinea sensurilor anterioară anului 1947.

Pe de altă parte, **mesaj** a fost preluat și de terminologia câtorva științe, cum sunt lingvistica, cibernetica și genetica, firește, de fiecare dată cu alt sens, legat de specialitatea sau teoria în care apare. Dicționarele nu înregistrează decât sporadic și parțial aceste semnificații, fără să ofere întotdeauna explicații complete și utilizabile. Spre exemplu, Micul Dicționar Enciclopedic dă numai accepția din genetică a acestui termen: „mesaj genetic = informație genetică înregistrată biochimic în moleculele de ADN sau ARN m.“, trecând peste sensul din cibernetică, pe care îl notează totuși Dicționarul de Neologisme: „lot de informații formând un tot inteligibil sau exploatabil și transmis deodată“. Nici unul dintre dicționare nu face însă referire la înțelesul lingvistic al cuvântului: „orice secvență de discurs produs de un locutor în cadrul comunicării lingvistice. În plus, **mesaj** tinde să capete semnificații distincte în teoria literară, unde poate însemna „conținut de idei al unei opere de artă, dincolo de ceea ce spune efectiv“ sau conținutul propriu-zis al comunicării“, dacă opera de artă este privită ca un act de transmitere a unor semnale, în baza unui cod. După cum se poate observa, **mesaj** este un exemplu de polisemie complexă atât la nivelul limbii comune cât și al limbajelor speciale.

«Uitam de Europa - din ea tot ce-admirasem»

de ALEXANDRU GEORGE

nostru. (Bătrânul Danubius privește și azi cu recunoștință la Alexandru Lahovary care l-a apărat de cotropitori cu oratoria sa: statuia lui fiind unul din marile mistere ale Bucureștilor ce s-ar cere descifrat.)

Anglia era departe, reprezenta un pericol vag, potențial, în timp ce vecinii noștri veneau cu armate, ne ocupau, ne jefuiau, ne răpeau teritorii. „Patriotismul“ te obliga să-ți ghidezi simpatiile față de câte o putere în funcție de un întreg joc. Asta explică, zic eu, și mai mult decât alte considerente orientarea filo-franceză de primă oră a societății românești, încă de la începutul veacului: Franța era departe, expansionismul ei nu urmărea scopuri anexioniste în Estul Europei și constanta ei politică anti-austriacă nu a exclus războaiele cu Rusia și Turcia. După Navarino (1827) ea zdrobise puterea navală turcească și deschisese calea libertății în această parte a continentului, în timp ce Rusia se dovedea la fel de hrăpăreață și de abuzivă ca și puterea Semilunei, pe care voia doar s-o înlocuiască, aducând o nouă asupra (după opinia lui Eminescu) mai dură decât a acesteia.

„Depart, mult depart, te du de țara mea!“ grăiește nemuritorul vers al lui Gr. Alexandrescu, care tocmai de imperialismul rușilor se plângea. Franța era departe, condiția se pare cea mai bună a amorului între state. Dar tot departe era și Germania, care pe la mijlocul secolului trecut nu-și cristalizase încă unitatea în jurul Prusiei victorioase; asta se va întâmpla după Sadowa (1866) și Sedan (1870). Dar chiar și atunci noul Imperiu german nu avea veleități mondialiste, părea pentru noi cea mai bună pavăză împotriva amenințărilor repetate ale Rusiei, pentru noi înspăimântătoare și directe. Asta l-a făcut pe un P. P. Carp, de pildă, să

rămână fixat cu privirea spre Berlin ca spre un liman al salvării naționale; dar el nu și-a dat seama de caracterul fluctuant al geografiei care impunea altă politică în 1914, anul unor mari decizii. Între Germania bismarkiană și cea wilhelmiană era o diferență marcată pe care el nu a sesizat-o. Și asta i s-a reproșat și lui și unei întregi partide, căci a fost o eroare fatală. Prusia din tinerețea lui era o țară îndepărtată de noi, mai curând nordică, centrul germanității nu era în acest pământ slav asimilat de curând, intrat în Reich prin calitatea de elector al ducelui de Brandenburg.

Era bine când era departe, nu când devenise centrul Europei. Alianța cu ea, un protectorat abil și discret, era cel mai de dorit lucru și ea a fost perfectată de căpeteniile noastre politice, în frunte cu I. C. Brătianu, fostul carbonaro, fostul mazzinist și înfocat republican, care va trece de la Napoleon al III-lea la inamicul său cu toată dezinvoltura pentru că așa dictau interesele țării. Sfârșitul acestei politici înțelepte l-a determinat tocmai fiul inițiatorului, I. I. C. Brătianu, și toți cei care au fost de altă părere au fost stigmatizați de istorie cu titlul de „trădători“, de neînțelegători, sau pur și simplu proști.

Azi posibilitățile noastre s-au dilatată, ca și orizonturile, deși munții, apele, podișurile și câmpiile au rămas aceleași. În clipa când închei aceste rânduri, mai marii țării noastre primesc cu onoruri și emoție pe președintele Paraguayului. Uitând de Europa..., vorba lui Mateiu Caragiale, umblăm după America, fie și în forma aceasta redusă, lăsând în suspensie problema relațiilor noastre cu sârbii, bulgarii, ungurii, rușii, ba chiar și cu niște proaspeți rezultanți ai „situației“ geografice: locuitorii din Moldova de dincolo de Prut...

Iversul acesta amplu, magnific, pe care l-am decupat din **Craii de Curtea Veche**, mi se pare exemplar pentru un anumit tip de geografism al sedentarului, al omului care trăiește în fotoliu sau la masa de scris deliciale celor mai imaginare călătorii. Deși nici Jules Verne nu era prea departe de asemenea „evocări“, în textul lui Mateiu ele apar mai mult ca niște „invocări“, semn al unor năzuințe de a transcende lumea sa proprie pe care și-o mărturisește astfel a fi fost Europa. La sfârșitul deceniului al treilea al secolului nostru, în Valahia, ultimul Caragiale, adică un om care nu călătorise mult dar pretindea că știe lumea, se considera a aparține bătrânului nostru continent. Pentru el „călătoria“ cu adevărat însemna ceva mult mai departe. O sută de ani îl despart numai de Dinicu Golescu, cel pentru care pătrunderea în Occidentul Europei, mai precis: în centrul ei, însemna străbaterea în altă lume, pe alt tărâm, de care era despărțit de o cortină de fier și ale cărei produse veneau în țara sa doar cu scumpătate. Ideile, însă, pătrundeau mai iute, îndemnând pe oricine la drumuri care continuau să semene cu cele din Evul Mediu, adică erau niște expediții. (Inteligentul și îndrăznețul boier din Golești mărturisea că într-un sfert de veac de carieră publică, adică pentru el de carieră politică, trebuise să fugă de cinci ori peste graniță ca să-și salveze viața.) Pentru el Rusia era încă scăparea și mulți boieri au văzut așa până pe la sfârșitul primelor domnii pământene: imperiul țarilor era oarecum Europa. Atunci, cele două principate dunărene deveniseră o ariergardă a Imperiului Otoman, mereu dispuse să treacă oportunist de partea oricărui inamic al acestuia. După decepția cu primul Napoleon, mulți au mângâiat ideea ca noi să intrăm într-o Austrie mare, ceea ce mai târziu, după decepția cu celălalt Napoleon, s-a formulat programatic de către Aurel C. Popovici, dar ideea a fost susținută și de un Maiorescu, Th. Rosetti, Eminescu sau Slavici.

Această politică suplă, încercând să se acomodeze prin cel mai abil zig-zag cu marile accidente ale Istoriei, oferea avantajul că protagoniștii ei aveau dreptul de a-și numi adversarii „trădători“ (după ce, inițial, fusese în uz arhaismul, scos din Evangheliile, „vânzător“, larg utilizat în decursul unui întreg secol). Cum orice orientare politică însemna apropierea de o țară din vecini, ușor puteai fi bătut de intenții trădătoare. Odată cu începutul veacului, țările românești deveniseră obiect de interes; eram căutați de puteri îndepărtate și o politică filo-engleză, să zicem, nu risca să pară trădătoare, deoarece foarte băgăreața Engliteră nu voia să ne anexeze, deși în cele din urmă s-a văzut că prin internaționalizarea gurilor Dunării a vrut și ea să pună alături de alții un picior ferm pe pământul

Critica teatrală

de MARIAN POPESCU

Cum se scrie despre teatru astăzi în România?
Ar trebui, poate, mai întâi, să spun că suportul publicistic s-a lărgit considerabil: de la ziarele, săptămânalele sau lunarele nou apărute după '89 până la posturile de radio și televiziune independente. Această lărgire a presupus și apariția a noi semnatori alături de aceia cărora li se acreditase de mai multă vreme condiția experienței în comentarea/consemnarea fenomenului teatral. La o repede „ochire” se constată lesne că preocuparea pentru consemnare precumpănește în fața aceleia de comentare. Actorii și regizorii resimt această stare de fapt atunci când, întemeiat sau nu, dezaprobă implicarea în expertizarea teatrului a unor necunoscuți sau foarte puțini cunoscuți. Există chiar mulți care sunt nemulțumiți de numărul mare al semnăturilor! Aceștia acceptă – dacă acceptă?! – cu mare greutate că „zona” teatrului s-a extins, că problematica fenomenului cuprinde și alte determinări decât cele câteva cu care fuseseră obișnuiți înainte de 1989. Este drept, însă, să nu uităm că, în această privință, o contribuție serioasă a produs-o un anume mod de a face cronică sau critică teatrală, un mod cultivat drept „model” timp de câteva zeci de ani.

Instabilitatea economică a dus, între altele, și la replieri strategice sau adaptări din mers ale opțiunii redacționale față de prezența „teatrului” în paginile

publicațiilor. Tirajele variază frecvent, direcțiile publicațiilor impunând selectarea cititorilor, astfel încât e greu de crezut că toți aceia care vor să citească despre teatru o vor face citind toate publicațiile unde este oferit spațiu pentru consemnarea/comentarea teatrului. În același timp cu apariția unor noi semnatori, alții (dintre cei „vechi”) au abandonat (deocamdată) exercitarea acestei... profesii, meserii? Căci despre vocație sau despre talent ar merita să vorbim altă dată. Fascinația cronicii teatrale de cotidian se mai menține încă. „Vizibilitatea” pentru mediul profesional e un prim indiciu, rapid – atunci când rapiditatea e permisă de către conducerea cotidianului – al identificării succesului sau insuccesului. O analiză atentă a acestui mod de a face cronică teatrală – unde critica la nivelul ideilor e mai greu de găsit – aduce în prim plan „justificarea” părerii sau a impresiei semnatarului. Nu o dată ea este motivată de considerente venind din strategia mai generală (social-politică) a cotidianului respectiv sau din partizanate devoalate când foarte elegant când foarte grosier.

Un alt element semnalabil este poziția semnatarului: mult timp a fost cultivată ideea că un cronicar teatral ar deține o supraștiință indubitabilă provenind din simplul fapt că își poate publica părerile. Avantajul său apărea net în fața regizorului, actorului și scenografului: aceștia nu

pot fi decât „spectatorii” punctului de vedere al semnatarului. „Poziția” trebuia să fie seniorală, „profesorală”, poate doctă, în orice caz decurgând dintr-o repartizare a „forțelor de producție” stabilită cutumiar. Când, după 1989, s-a observat că acest „bloc”, această „poziție” provin dintr-o mentalitate feudală, faptul a stârnit, cum era lesne de imaginat, „reacții” spectaculoase. Un mic „comitet central” al criticilor și cronicarilor teatrali a fost dizolvat pentru a se acredita firav ideea – oricum mai credibilă intelectualicește – a unei dezinhibite priviri asupra fenomenului teatral, în afara strategiei de clan și a afirmării necentralizate a punctului de vedere. Unii, însă, n-au aflat că războiul s-a terminat și continuă să tragă focuri cu o muniție care mai putrezește încă în depozitele unui pact de la Varșovia.

Un coleg critic de teatru remarca de curând că ar fi dezastruos ca expresia artistică a teatrului românesc să nu fie dublată de o reflexie critică pe măsură. Remarca provine din faptul că voci critice încă nu au apărut: condițiile pentru afirmare sunt încă foarte precare iar animozitățile dintre criticii și cronicarii teatrali aparținând unor generații atât de diferite ca vârstă și pregătire nu au făcut mai mult decât să dea o idee despre fiabilitatea scăzută a „materialului” uman decât despre uriașul câmp de cercetare teatrală rămas neștrăbătut. Riposta puternică dată modelului feudal al criticii și cronicii dramatice, ripostă dată conservatorismului ca atitudine mentală și nu unor persoane care făcuseră îndestul (conștient, inconștient sau din inerție ori lipsă de vocație), pentru a-l întrona, nu poate fi decât apanajul unui modernism al actului critic ce abia urmează a fi descoperit. Câțiva dintre studenții dotați de la filologiile din București, Cluj și Iași atrași de comentarea fenomenului teatral vor fi poate chemați (în sensul vocației autentice) să dea consistență acestui modernism necesar astăzi în comentarea actului teatral. Ei au la această oră foarte puține repere în această direcție.

cinema

Generația '70 (II)

de MANUELA CERNAT

In dramatica primăvară a lui 1970, când amenințarea puhoaielor revărsate din matcă mobilizase întreaga suflare a țării într-un imens efort de stăvilire a stihilor dezlănțuite, un grup de proaspăt absolvenți ai I.A.T.C., regizori, operatori și critici, se înfățișa cu îndrăzneală la conducerea cinematografului și cerea să i se încredințeze aparate de filmat și peliculă spre a surprinde la fața locului acea încrâncenată bătălie cu natura. Din imaginile filmate atunci, cu înflăcărea proprie unei asemenea confruntări directe cu o dramă colectivă, s-a născut un an mai târziu emblematic documentar de lung metraj **Apa ca un bivoli negru**, generoasă profesiune de credință a unei generații sigure pe propriile forțe și pe forța cinematografului de a contribui nu doar la modelarea conștiințelor ci chiar la modelarea realității conform viselor și idealurilor ei. Impresionant ca realizare în sine, **Apa ca un bivoli** ocupă un loc aparte și în arhiva sentimentală a filmului românesc. Genericul lui aliniază, în ordine alfabetică, semn al unui emoționant spirit de echipă, primul pluton de șoc al „Generației '70”: regizorii de viitoare faimă internațională Dan Pița și Mircea Veroiu, operatorii Nicolae Mărgineanu, Dinu Tănase și Iosif Demian, care nu aveau să întârzie a trece în tagma regizorilor, și Stere Gulea, pe atunci filmolog, astăzi realizator și decan al Academiei de Teatru și Film.

Vijelioasa lor intrare în arenă coincidea cu o conjunctură prielnică afirmării individualităților. Reorganizarea din temelii a întregului sistem al

cinematografului, întemeierea celor patru Case de Film cu regim autonom și introducerea remunerării regizorilor și scenografulor pe bază de contract ridicau la rang de lege nescrisă principiul competitivității. A urmat o nesperat de rapidă accelerare a debuturilor. Odată cernut grâul de neghină, fiecare Casă de Film era interesată să-și creeze un nucleu de valori sigure, pe care să poată miza. Promoția lui Radu Gabrea, dar și cea a lui Dan Pița și Mircea Veroiu, își cucerise deja o anume notorietate. Numele tinerilor cineaști se impuseră încă de pe băncile studenției prin scurt metrajele turnate pentru examenele de sfârșit de an nu cu complexul exercițiului scolastic ci cu dezinvoltura și dorința de liberă afirmare a unor personalități deja ferm conturate. Discipoli ai lui Victor Iliu, ei se bucuraseră doar scurt timp de charismatica lui prezență căci maestrul părăsise prea timpuriu platoul vieții, nu înainte de a le fi transmis o prețioasă moștenire: cu decenii în urmă, el însuși fusese emulul marelui Eisenstein la ale cărui lecții de regie avusese șansa să asiste, deprinzând de la genialul magister credința fierbinte în stil și în încărcătura lui expresivă, rigoarea decupajului și precizia scriiturii filmice. Preluați din mers de Iulian Mișu, studenții de la I.A.T.C. s-au molipsit de la el de un salutar și un iconoclast refuz al cărărilor bătute. Mișu le-a sădit în suflete un grăunte de umor supra-realist și mai ales o neostoită sete de a inova nu doar în plan formal ci și în felul de a privi lumea, deprinzându-i să selecteze din viață micile detalii purtătoare de enorme adevăruri.

Afirmarea bătaioasă a noilor veniți avea să aibă un efect benefic și asupra seniorilor filmului românesc. Invazia tinerilor i-a smuls pe aceștia din comoditatea caldă în care se instalaseră după cucerirea primilor lauri, i-a obligat să ridice mânușa, acceptând provocarea la o competiție a spiritului creator. Ca într-o cursă în care campionii simt în ceafă răsuflarea fierbinte a celor ce vin „tare” din urmă și întind la rându-le pasul cineaștii consacrați s-au simțit stimulați de elar debutanților.

Odată cu apariția „Generației '70” cinematograful românesc își diversifică paleta, descoperea parabola, apolugul, se lansa pe terenul plin de surprize al limbajului epopic. Cineaștii depășeau în sfârșit stricta și îngusta reflectare a realității ca să reflecteze **asupra ei**.

Odată cu apariția „Generației '70”, cinematograful românesc se vedea în sfârșit izbăvit de mania justificării eșecurilor prin prisma tinereții sale. Paradoxal tocmai tinereții îi consfințeau maturitatea. Și vreme de un sfert de veac ei aveau să fie locomotiva industriei filmului românesc.

Șansa, imensa șansă a „Generației '70”, a fost prioritatea absolută ce li s-a asigurat în planurile Caselor de Film. Prioritate pe care astăzi firesc ar fi să o dobândească „Generația '90”. Din păcate, căile de acces ale acesteia par deocamdată blocate. De către cine? De către destinul care a redus până aproape de anulare numărul de filme realizate în România și, trist adevăr, de către corifeii „Generației '70”, care, aduși de valul revoluției în scaunele de directori ai Caselor de Producție, alocă bugetele, și-așa zgârcite, propriilor proiecte. Frate, frate, dar brânza-i pe bani. De fapt vina nu este a lor, ci a celor care, anihilând industria cinematografică românească, anihilează și șansa de afirmare a noii promoții de cineaști. Prima promoție de după decembrie '89. Prima promoție a Libertății. Nu este oare o crimă culturală să o lăsăm să lăncezească în așteptarea unor ipotetici investitori privați, autohtoni ori veniți de aiurea? Ba este. Și, ca orice crimă, ea se va plăti. Mai devreme sau mai târziu, dar oricum foarte scump.

Programatism și oportunitate

de CORNELIU ANTIM

orchestrate de Erwin Kessler. Un anumit imbold programatic ce-i animă de un timp intențiile polemice, cu care încearcă să reordoneze fluxurile valorice pe piața artelor noastre contemporane, cel puțin în privința tinerilor plasticieni grupați în ceea ce se mai numește încă Cenaclul „Atelier 35” al UAP, pare să capete oarecare coerență, dar nu și consistență.

Deși, la o analiză mai rece, și această nouă tentativă, intitulată în termeni paradoxali: „Obiect – Obiectiv”, are airdoma celor ce au precedat-o aceeași miză speculativă. Adică, un hiatus între viziunea estetică promovatoare și conținutul argumentelor plastice convocate să o susțină în expoziție. Fiecare dintre exponatele prezentate puteau răspunde cu brio oricăror solicitări anterioare de acest gen sau, probabil, pot face față și celor care vor urma!

Sigur, realitatea artistică nu ascultă în termeni exclusivi de polii dirigenți ai rânduielilor estetice. De regulă, acestea sunt post-sincrone emisiei creative propriu zise. Din acest punct de vedere, nu ne temem că demersurile ordonatoare ale tânărului critic vor provoca mari „răscoale” în arta acestui final de secol. Dar suntem siguri că producția creativă a noilor generații artistice va impune contemporanilor o viziune și o conduită estetică ce le aparține și îi individualizează și care va consacra, în timp, propriile valori.

În „grupul celor 16”, care expune la etajul „Căminului Artei”, sunt câteva propuneri ce depășesc limita experimentalismului complezent, de atelier, fie că acesta încorporează tendințe post-moderniste sau minimaliste sau neoexpresioniste sau... Ne gândim la „obiectele” semnate de **Ioan Grecu** (proiectul „Luceafărul”), **Cosmin Paulescu** (O interesantă versiune frondistă), **Mirela Ivanciu**, **Costel Chiș**, **Monica Morariu**, **Adriana Lucaciu**, **Norion Paicu**, **Vera Davidescu**. Încercări cu o oarecare tensiune discursivă susținută într-un frenetic și îndrăzneț cod expresiv, care își refuză gestul mimetic, promovând, în schimb, un registru

stilistic aleatoriu, al liberei exprimări. În fond, nu-i așa?, trăim și un timp al democratizării artelor. Realitate ce nu-i doar o chestiune de limbaj, ci și de opțiune estetică. Circuitul programatic al „Atelierului 35” este, însă, până acum, doar un incitant exercițiu de oportunitate stilistică.

O alternativă mai unitar coordonată estetic este ilustrată în expoziția de la parter, pusă sub semnul lui Hölderlin, într-o tentativă ce pare să demonstreze veștejirea totală a oricărei mijiri romantice. „Speranței” holderliniene îi este opusă disperarea stărilor acute ale sensibilității contemporane. Personajul „crucificat” pe o stânoagă, imaginat de sculptorul **Mircea Roman**, devine, în acest sens, emblematic, cu un puternic impact în privitor. Că mugurii speranței nu mor, **nu trebuie să moară!**, ne conving compozițiile lui **Aurel Vlad** (obeliscurile – epopei transferate în metal), simbolurile picturale de inspirație creștină, compuse mai ales în cheie expresionistă, cu o intensă tentă senzuală în aplicarea masei cromatice, semnate de **Dinu Săvescu**, dar și „accentele” infernal-paradisice din pictura **Adrianei Bledenă** și **Violetei Mihăilescu**, circumscrisu un cadru plastic suficient de expresiv și lapidar conturat a ceea ce se poate numi, ca intenție problematică, **umanitatea între speranță și disperare**. Mai cu seamă alegoriile ritualiste ale **Ruxandrei Grigorescu** rezumă în expresie plastică luminătoare actualul destin dramatic al existenței umane. Acestei artiste îi aparține sofismul, de adâncă reverberație în morala creștină, care se dorește rațiune de a fi a întregii expoziții, ca și a însăși ființei noastre spirituale:

„Câți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați și-mbrăcat!” Iată crezul ce tutelează reuniunea a 6 destine artistice, atât de diferite ca stil și viziune plastică, dar atât de unitare ca sensibilitate și trăire artistică. Un caz fericit, bine motivat ideatic, ce îndepărtează, prin coerența formelor artistice imaginate, capcana gratuitului exhibiționism stilistic.

Cele două săli ale vitregitei galerii bucureștene „Căminul Artei”, obturate de șantierul din imediata vecinătate, și-au propus tocmai acum să iasă din inerția manifestărilor de rutină, inițiind o serie de expoziții mai puțin ortodoxe, în care valorile actuale ale tendințelor novatoare provoacă publicul (noua burghezie a „tranzitiei”) la o formă de dialog, să-i zicem, non-conformist.

Sursă de atracție prin ea însăși, am aprecia-o noi, care se pierde, însă, în ambianța cu totul ostilă și inconfortabilă din jur, care a transformat, de mai bine de un an, un atractiv vad comercial și artistic al Capitalei într-o sordidă periferie. Un provizorat, așadar, care condamnă la aceeași condiție tot ceea ce intră în atingere cu el. Este regretabil că oameni cu idei coerente și răzbatătoare, cum sunt mentorii spirituali ai celor două expoziții – Gh. Vida și Erwin Kessler – nu și-au drămuț energiile și inițiativele pentru vremuri și contexte mai bune. Faptul că asemenea secvențe expoziționale, substanțiale și îndrăzneț concepute, nu stârnesc interesul decât al specialiștilor și al unor cercuri restrânse ale tinerimii noastre artistice, transformă tot acest efort, pasionat și calificat, într-un gest cultural fără ecou. O mică amintire de „avangardism academic” pentru mai târziu! Nici când privitul de unul singur în oglindă nu a produs celebritate, cum nici boxul cu umbra nu a zămislit campioni!

Ce se întâmplă, totuși, la „Căminul Artei”? La etaj, ajunsă deja la a patra rundă, continuă seria „cruciadelor” estetice și stilistice

Lumea literară

● Chiar dacă opera lui Ion Barbu pare a fi intrat acum într-un con de umbră, cum remarca președintele Uniunii Scriitorilor, Laurențiu Ulici, centenarul nașterii marelui poet n-a trecut neobservat. Pe lângă paginile dedicate de revistele literare, Uniunea Scriitorilor a organizat, la Casa Vernescu, un simpozion, exact în ziua de naștere a autorului „Jocului secund”, 19 martie. Mediatizată așa cum se cuvenea, manifestarea a adus în sala de protocol din Calea Victoriei oameni politici, scriitori, matematicieni.

Au vorbit Laurențiu Ulici, Marin Mincu, Barbu Cioculescu, Cezar Baltag, Laurențiu Hașeganu, Dan Laurențiu. Din discursuri am reținut câteva fraze: „E ceva de domeniul muzical, un inefabil socotit hermetic pe care nu-l putem defini” (Laurențiu Ulici), „Noi suntem încă angajați în operația de descifrare a lui Ion Barbu” (Marin Mincu), „A fost o conștiință și a trăit polemicele cu mare

acuitate” (Barbu Cioculescu), „Ion Barbu e o personalitate alternantă, sfâșiată de contraste” (Cezar Baltag), „Ion Barbu se plasează dincolo de Rău și de Bine, dincolo de morală” (Dan Laurențiu).

● La Reșița s-a desfășurat „Maratonul culturii – șapte zile, șapte arte”, mai exact spus, o suită de activități în domeniile muzicii, artelor plastice, artei populare, teatrului, literaturii, artei cinematografice. Printre invitați i-am descoperit pe Petre Stoica, Cornel Ungureanu, Lucian Alexiu, Denisa Comănescu, Cristian Tudor Popescu, Ioan Chichere, Octavian Doclin, Marius Tupan. S-au lansat cărți, s-au oferit premii, au avut loc spectacole de tot felul. Reunite, artele au recăpătat interesul spectatorilor și privitorilor.

● În 1895 debuta „Biblioteca pentru toți”, cu „Povești alese”, cartea lui H. Ch. Andersen, în traducerea lui Dumitru Stănescu. Într-un veac, faimoasa colecție a tipărit milioane de

exemplare, autori români clasici și mari scriitori ai literaturii universale, mergându-se pe două direcții – publicarea beletristicii și publicarea unor lucrări de cultură generală. Numele autorilor vorbesc de la sine, așa că amintim câțiva: Hortensia Papadat Bengescu, Octavian Goga, Liviu Rebreanu, Tudor Arghezi, Mircea Eliade, Constantin Noica, Cezar Petrescu, Nichita Stănescu. La o sută de ani de la debut, îi urăm și noi colecției „La Mulți Ani!”

● Continuă să apară cărți despre detențiile comuniste. Am vorbit cândva de Ion Ioanid, de Haralambie Grănescu, completăm acum lista cu Viorela Gheorghică, Emil Manu, Andrei Ciurunga, Nicolae Goga, Laurențiu Cerneț. De altfel, vom încerca să surprindem literatura detenției într-un studiu în lunile ce urmează.

● O ediție bibliofilă de Ion Iliescu, cu ilustrații de Ștefan Popa-Popa’S a apărut la Timișoara, sub titlul „Nestemate” de Mihai Eminescu. Precizăm pentru cititorii noștri că autorul Ion Iliescu nu are nici o legătură (în afara numelui) cu autorul „Revoluției și Reformei”.

Julien Green

Un scriitor american de limbă franceză

Editura franceză FAYARD a început în 1993 reeditarea operei lui Julien Green, în ediții de lux.

În ciuda asemănării cu clasicii literaturii universale – Dostoievski, Balzac, Sartre... – Julien Green nu este tributar nici unuia dintre aceștia.

Este evident, însă, că operele sale: *Le voyageur sur la Terre*, *L'Autre sommeil*, *Moïre*, *Si j'étais vous...*, *Léviathan*, degajă tristețea vieții cotidiene și angoasa existențială.

Julien Green nu este un observator al mediului; coordonatele spațiului, timpului... se sublimează în favoarea personajelor universale tuturor epocilor. Scriitorul cultivă tema tentației senzuale – simbolul căderii umane, tămăduite prin comunicarea cu „Invizibilul“, meditația și credința.

LÉVIATHAN – din care prelevăm un fragment tradus – este parabola monstrului biblic. Personajul principal, preceptorul Guéret, se demonizează, stăpânit de ispita posedării unei foste prostituate, Angèle, pe care o distruge. Cartea îți creează impresia că infernul este în fiecare din noi.

Monologul interior și stilul indirect liber urmăresc detaliat mișcarea sufletească, atât de complicată și de bogată, a personajelor.

LÉVIATHAN

Câțiva oameni trecură pe lângă el. Nu-i văzu și nu le răspunse la salut. Se ducea la restaurant să întrebe de Angela. Nu-l interesa ce se zice de ținuta lui, de mâinile înnegrite de sânge, de bănuielele care se vor stârni. Nu putea nimeni să-l aresteze pentru că avea părul vâlvoi și mâinile zgâriate. Dar dacă, într-adevăr, i se întâmplase ceva Angelei? Dacă fusese asasinată în timpul nopții? Acest gând îl opri în loc, ca și când o mână invizibilă l-ar fi izbit în piept. Repetă cu glas tare întrebarea, fără teamă, fără emoție, dar cu surpriza de a pronunța cuvinte străine, al căror sens nu-l putea pătrunde. O porni din nou, mai repede. Nu putea să moară, înainte ca el s-o țină în brațe; era a lui. Viața ei i se dăduse lui. Voința misterioasă care ne pune ordine în destin, această forță care guvernează lumea i-o dăduse pe această femeie. Era a lui pentru că el o iubea și suferise pentru ea.

Ajunse pe alea de lângă râu (la rivièrè Sommeillante); grăbi pasul ca să scape de privirile unui grup de vreo cinci-șase femei, care vorbeau sub platani. Deja se vedea locul care-i întreda bătaiele inimii. O femeie era în fața lui; mergea în aceeași direcție. O depăși, dar ea fugi după el, și-i atinse mâna.

– Ce-ați pățit? întrebă ea.

Era Angela.

– Ce-ați pățit? Unde vă duceți?

Cu dosul palmei își îndepărtă o șuviță de păr care-i ascundea fruntea. Avea mâini mari și strălucitoare. O privi o secundă, apoi, o înșfăcă de braț, cu un gest ferm.

– Unde ți-ai petrecut noaptea? o întrebă.

– Într-o cameră de spălătorie, răspunse ea. Deci dumneavoastră ați pătruns azi-noapte la

noi. În cazul acesta, nu trebuie încă să vă arătați. Dați-mi drumul și întoarceți-vă degrabă acasă!

– Nu!

– Atunci, măcar să nu rămânem aici. Vedeți bine că trece lume.

– N-am să te las să pleci! Ai să vii cu mine!

– Cel puțin, lăsați-mi brațul... după ce v-am strigat! Puteați să treceți pe lângă mine, fără să mă vedeți.

– Ce aveai să-mi spui?

– Nu pot să vă spun dacă mă țineți.

Ea se întoarse cu spatele la restaurant și o luă spre părculeț. Brațul prizonier îi atârna pe lângă corp.

– Nu vă temeți c-am să țiș? întrebă ea.

– Nu.

– Ascultați, reluă ea după un timp, trebuie să vă întoarceți acasă, să vă aranjați. Aveți hainele rupte. Lumea o să intre la bănuiele dacă o să vă vadă așa.

– Ai să vii cu mine!

– Nu, nu pot trece prin oraș așa, cu dumneavoastră.

– De ce?

– Lăsați-mă, vă rog, hai, lăsați-mă. Am să vă spun mai târziu.

– Unde ți-ai petrecut noaptea?

– Dar v-am mai spus o dată că la spălătorie.

– Nu-i adevărat. Cu cine ai fost?

– Nu vorbiți așa de tare, uitați-vă, trece lume.

Tăcură o clipă, apoi el reluă cu voce scăzută, fără să privească.

– Spune-mi măcar cu cine ai fost.

– Cu nimeni.

– Știu că te-ai vândut tuturor aici. Cu cine ai fost? Cu domnul Blondeau?

O podidiră lacrimile și încercă să se smulgă.

El o ținea strâns.

– Ai fost cu cineva, continuă el. Cine e? Domnul Grosgeorge?

Această întrebare rămase fără răspuns. Merseră liniștiți o bucată de drum, apoi, el reluă întrebarea, zguduindu-i brațul.

– Spune, e el?

– Nici el, nici altul. Am fost singură. N-am vrut să dorm la doamna Lande. Eram sigură că o să vină să-mi vorbească de domnul Blondeau.

– Ai promis că ieși cu el duminică.

– N-am promis nimic. Dimpotrivă, am spus că nu ies cu nimeni.

– Minți. Chiar el mi-a spus că s-a aranjat.

– Nu-i adevărat! Dați-mi drumul. Sunt și așa destul de necăjită. Mă doare!

O smulse cu toată puterea, forțând-o să iasă de pe alee și să urce taluzul.

– Pentru că tot te temi să nu ne vadă cineva, zise el, să mergem pe malul apei.

Tonul cu care fuseseră pronunțate aceste cuvinte și privirea care le însoțise o speriară pe fată. Avu deodată senzația că taluzul pe care urca în ciuda voinței ei, o va separa de viață. Îi veni ideea să strige după ajutor, dar Guéret păru să-i ghicească gândul. O fixă cu privirea și-i zise:

– Aici eu sunt cel mai tare. Dacă ai să strigi, am să mă arunc în apă cu tine cu tot și o să ne înecăm.

– Vai! strigă ea, stăpânindu-și emoția, nu mă gândeam să strig.

– De ce zici vai?

– Fiindcă sunteți într-o stare... s-ar zice că sunteți bolnav.

Pentru prima dată de când îl cunoștea, îl văzu râzând. Reveni imediat la starea lui de dinainte.

- Pun pariu că te doare.
- Da.
- Ei bine, nu! zise el, scuturându-i brațul. Nu asta-ți face rău. Te temi de mine. Degeaba te gândești că ar putea trece cineva pe aici, în momentul când eu aș vrea să ne înecăm. Găsesc eu momentul s-o fac! Zici că te doare? răspunsul asta păstrează-l pentru alții.

Fata simți căldura respirației lui și întoarse capul.

- Recunoaște că te dezgust, zise el deodată.
- Nu, nu, răspunse ea tremurând. Dimpotrivă, dacă am plecat de la doamna Londe, pentru dumneavoastră am făcut-o. Chiar asta voiam să vă explic.

- Recunoaște că te dezgust, repetă el cu forță. Îți ordon!

- Dacă vă spun că nu-i așa!
O respinse violent, fără să-i dea drumul, făcând-o să geamă.

- Spune: mă dezguști!
- Da, repetă ea gâfâind, mă dezguști! Acum, lăsați-mă! Ea încercă să atingă cu mâna liberă un pomșor de pe mal, al cărui vârș se vedea din aleea de dedesubtul taluzului.

- Ce vrei să faci? o întrebă.
- Să mă ridic, vedeți...
Cu obrăjii în flăcări, Guéret stătea drept în fața ei, acoperind cerul cu corpul și cu umerii săi uriași.

O clipă, o lăasă să se zbată, fără să dea drumul mâinii care se învârtea în palma sa. Ea reuși să se ridice în genunchi, să calce pe pământ. Ochii căutără privirea bărbatului ca și când ar fi vrut să-l implore s-o lase să se bucure de această victorie. O izbi deodată, făcând-o să cadă pe mal. Surpriza și durerea îi smulseră un strigăt.

- Gata cu țipetele! îi ordonă de deasupra.
Ea nu putea să se mai oprească. Inima îi bătea prea repede. Din piept îi ieșeau urlete cumplite, urlete de animal prins în capcană, și care nu cunoaște resurse decât în strigăte de durere și de disperare.

Spectacolul acestei panici îl scoase din sărite pe Guéret. Mai întâi o palmui, dându-i drumul. Îi prinse capul în mâini și-l izbi de câteva ori de pământ. Ea gâfâi greu, dar continuă să strige. Îi acoperi gura cu mâna. Fu cuprins de un soi de beție, beție turbată, amestecată cu suferință. Privi în jur, cu ochii unui om care cade în mare. Brațele se frământară în aer, lovind tufe, ramurile, din jur și deodată, înșfăcă una cu furie; încercă s-o rupă. Ea se îndoi, o dată, de două ori, și se rupse cu trosnet, scoțând la iveală o rană albă a tulpinii din care se desprinsese.

Angela se ridicase și fugise de-a lungul râului. La vreo douăzeci de pași de Guéret, vru să se cațere pe taluz, dar în locul unde se afla, acesta avea doi metri deasupra râului, și panta era prea abruptă. Îi lipsea puterea. O luă la fugă din nou. El o ajunse în câteva secunde, o înșfăcă de ceafă. Părul nefericitei fete se revărsă greu și negru pe brațul bărbatului. O secundă, bărbatul rămase pe loc, simțind pe dosul palmei prospețimea și greutatea acestor plete, apoi își înfipse din nou degetele în ele.

Ea strigă și vru să se întoarcă dar el aruncă varga și apucă cu amândouă mâinile corpul femeii care se zbătea; căzură împreună pe pământ.

Tânăra gâfâia, înfrântă de oboseală și de spaimă. În turbarea care-l făcea să piardă orice control asupra gesturilor, avu o mișcare de tandrețe, văzând albeața pieptului zdrumicat de respirația grea. Murmură numele Angelei. Ea îl privi printre două suvițe de păr care-i ascundeau pe jumătate fața și începu iar să strige, gândindu-se că acest om poate o va omorî. Avu răgazul să vadă cum se urcă sângele la cap, ca un val care-i schimba culoarea și întoarse capul. El o ținea de gât, înăbușindu-i țipetele.

- Taci! îi repetă pe un ton de rugă și de furie.

În timp ce fata încerca să se elibereze și să strige, el o izbi în piept și în față de mai multe ori. Îi păru deodată că râul, copacii, aerul, totul se învârte și că un răgnet continuu sfâșia aerul.

Pumnii i se ridicau și izbeau fără ca el să fie stăpânul acestor mișcări. Singurul lui scop era să pună capăt acestor țipete, acestor sunete ascuțite, care i se înfingeau în creier ca o armă și îl tăiau. Spaima de propria sa victimă îl birui dintr-o dată. Nu mai știu cum să scape de el însuși, de propria sa crimă; cum să împiedice aceste mâini de a lovi, cum să oprească aceste țipete.

Ochii fetei nu-l mai priveau, se injectaseră, în efortul de a evita spectacolul feței aplecate asupra ei și așa cum era, semăna cu o oarbă, cu o nebună, semăna cu acea viziune asupra asasinatului pe care el o avusese cu o noapte înainte.

Deodată, apucă creanga pe care o aruncase alături și care-i era la îndemână. În toiu furiei, ridică „arma“ și o lovi pe Angela peste față, peste frunte, până ce aceasta tăcu și-i ieși sânge, sub ochii învingătorului care adora aceste trăsături.

Guéret fugise de-a lungul râului, apoi urcase taluzul și se uitase în urmă s-o mai vadă. Era tot acolo, nemișcată, culcată de-a curmezișul potecii, cu părul răvășit. Începuse din nou să alerge, pentru ca mai încolo, iar să se întoarcă, fără s-o mai zărească. În acel moment simțise cea mai mare ușurare din viața sa. Nu se întâmplase nimic, din moment ce nu zărea nimic pe mal și alergă iar, pătrunzând în pădure, de frică să nu mai fie tentat să se întoarcă la poteca de unde plecase. Acum, fiind aproape de mal, de locul unde se petrecuseră faptele, acum, când cărarea era pustie, totul îi păru atât de real, ca și când ar fi avut la picioare corpul fetei.

Șederea pe acel mal îi crea un soi de plăcere, care-l înrozea. Dacă s-ar îndepărta, precis că s-ar mai întoarce.

Ajungând la capătul străzii, o luă la dreapta, pentru că la stânga ar fi avut de urcat și nu avea

Continuare în pagina 22

roza vânturilor

Elmer Diktonius (Finlanda)

Mormântul dictatorului

Primăvara
pe mormântul
dictatorului,
un vânticel
pe monumentul teroarei.
Mâinile sale –
aidoma răsuflutului înghețat
de pe numele lui –
au pierit o dată cu el însuși
intrând în neantul uitării.
Dar unde-s realizările lui formidabile,
înfricoșătoarele semne ale
drapelelor sale? –
În desișul sălciilor dai de cuibul
sifilisului.

Miliarde de anemone
acoperă mormântul dictatorului,
flori diafane, efemer
unduesc deasupra-i în vânt.

.....
Miliarde de anemone
răsar printre ruine
și-n flăcările primăverii
aburinda țărână
râde de zădărnicia morții.

În românește de
Petre Stoica

Scriitori pe mapamond

■ Hans Magnus Enzensberger, **Recviem pentru o femeie romantică**. După „Naufragiul Titanicului“, noua carte a lui Enzensberger este oarecum surprinzătoare. Mai mult eiseit decât romancier, autorul își găsește sursa intelectuală în realitate, care este preferată ficțiunii. „Recviem pentru o femeie romantică“ este, fără îndoială, un document. Autorul refuză, fără echivoc, artificialul romanesc. Cu o minuțiozitate de cartograf, cu îndrăzneală asemănătoare celui care este pe urmele Mafiei, scriitorul colecționează corespondența protagoniștilor. În epocă, primul deceniu al secolului al XIX-lea, comunicarea între indivizi era asigurată prin scrisori. Din această „colecție“, se naște un roman cu o construcție și un stil impecabil. Clemens Brentano, vădov la 30 de ani, o întâlnește pe Augusta Bussmann, adolescentă de 16 ani, în timpul triumfalei intrări a lui Bonaparte în Frankfurt. Pasiune, neînțelegeri, beție sexuală, poezie și insulte, toate vor duce la desfacerea cuplului. Aici începe un lung șir de epistole, apeluri către părinți, amici care îi blamează sau îi compătimesc, care toarnă gaz peste foc etc. Când totul pare a intra în normal, la 41 de ani, eroina se sinucide, aruncându-se în Main. Augusta confirmă, astfel, ceea ce autorul a sugerat de-a lungul întregii povestiri: un temperament cu adevărat romantic.

■ Rafael Argullol Murgadas. Profesor la Universitatea din Barcelona, colaborator la diverse reviste spaniole și latino-americane,

scriitorul este preocupat de trei domenii: poezia, romanul și eseu. A publicat o carte despre estetica Renașterii și o alta despre gândirea tragică în Romanticism. În 1981 îi apare primul roman, **Lampedusa, una historia mediterránea**, foarte bine primit de critică. Au urmat: **El atracción del abismo** (1983), **Leopardi** (1985), **Duelo en el valle de la muerte** (1986) și **El asalto del cielo** (1988). Clasică, scriitura lui Murgadas învâluiește personajele creând ceea ce se numește „imponderabilul“ cultural. Literatura sa poate fi caracterizată printr-o permanentă luptă între decadență și grandoare.

■ După studii de jurnalistică la Madrid, Antonio Muñoz Molina a obținut o licență în arte plastice la Granada. A publicat mai multe romane încununat cu multe premii literare (premiul criticii și premiul național pentru literatură în 1987, premiul Planeta în 1991, premiul național pentru literatură în 1992). Jurnalist, este colaborator permanent la **El Pais**. Molina este preocupat de inocența personajelor sale, obligate să înfrunte universul drogaților, al delincvenților, universul violenței și al sexului. Provincialul venit să studieze la Madrid din „**Le sceau du secret**“ sau funcționarul umil din „**Les mistères de Madrid**“ au o singură enigmă majoră de dezlegat: cum să plătească prin singurătate și frică acel tribut care să-i salveze din capcană.

Marka Dona

forța s-o facă. Văzu un om mergând la mică distanță și care părea că-l așteaptă. Era un bărbat îmbrăcat într-un pardesiu negru, sprijinit într-un baston; o șapcă mare îi acoperea ochii, dându-i un aer de bătrân invalid, care a obținut de la spital permisia să-și facă plimbarea prin oraș. Deși gârbovit de vârstă, părea un militar, după cum îi erau croite hainele. O clipă se priviră, de la distanță, Fugarul se oprise brusc. Crezu că era căutat. Nu-și imaginase că va fi întâmpinat și că cineva îi va ieși în cale. Surpriza îl paraliză. Dacă ar continua să fugă ce-ar face acest om? Fără îndoială, că era prea neputincios ca să-l poată urmări, dar putea striga, putea asmuți orașul. Cine era? Știa oare ceva? De ce nu se mișca din loc? Oboseala îi frângea mijlocul. Puse mâinile-n șolduri și făcu un efort să respire. Bătrânul îi studia toate mișcărilor, fără să zică vreun cuvânt sau să-și trădeze vreo intenție. Se scurseră mai multe secunde într-o liniște adâncă. Strada era îngustă; la stânga, urca șerpuind prin oraș, la dreapta, cobora în pantă abruptă către râu. Vântul se domolise ca și când ar fi suflat de dimineață, doar ca să gonească ziua din această parte a pământului. Se însera din ce în ce. Nici un zgomot nu rupea liniștea și viața părea încrăcită. Gueret se simți cuprins de o vrajă care îi răpea libertatea. Cele câteva ore pe care le trăise din zori îi dădeau impresia unei vieți în mijlocul vieții sale, o viață tulburătoare, plină de durere, de sânge, nici scurtă, nici lungă, imposibil de măsurat după convențiile omenești, dar completă și intercalată în propria lui viață.

- De ce te uiți la mine?

- Nu v-am cerut nimic, răspunse un bătrânel, cu o voce înceată, care abia putea articula cuvintele.

- Crezi că poți să mă sperii? zise Gueret înfricoșat. Așteptă și apoi mai adăugă:

- ... cu bastonul tău, spion nenorocit!

Bătrânul dădu din cap, roșu de mânie.

- Eu spion? îngăimă el. Nici nu te cunosc, mă plimb și eu pe strada mea. Dacă ți-e frică de oameni înseamnă că ai făcut ceva.

- Mi-e frică... repetă Gueret, care deja tremura. Făcu un gest, ca un om care-și smulge hainele și coborî trotuarul.

- De unul ca tine să-mi fie frică?

Îl văzu pe bătrân clătinând din cap, cu gura deschisă și deodată se năpusti asupra lui și îi smulse bastonul. Se rostogoliră amândoi pe șosea. Bătrânului îi căzu șapca, dezgolindu-i țeasta cu păr alb, tăiat scurt. Agresorul puse mâna pe șapcă și încercă s-o înfunde în gura bătrânului, care țipa stins. Pe Gueret îl ajuta o forță, o simțea în mâini, ca pe un curent. Picioarele bătrânului înțepeniseră după primele zbatere. Nu se mai apăra. Spaima îi paralizase corpul care se lăsa abătut ca un copac uscat. Doar fața mai dădea semne de viață, o viață plâpândă înaintea imaginii morții care i se citea în ochii goi și în mișcarea fălcilor care se căscau și se încleștau de mâna criminalului. Bastonul ridicat căzu pe pieptul victimei și, cu o violență frenetică, pe frunte și pe tâmpile până ieși sânge.

Gueret se ridică când văzu firicele de sânge pe pielea galbenă. Bătrânul murise în zgomotul acela înfundat, fără ca vreun strigăt să fi avertizat acest sfârșit. Gueret se uită la omulețul pe care-l omorâse cu un toaig. Era un miracol că nu-l văzuse și nu-l auzise nimeni. Ținea încă în mână bastonul de care se folosise. Îl azvârli, apoi îl ridică și-l aruncă într-un canal. Îl auzi lovind de mai multe ori pereții de piatră. Acum plutea pe apa murdară care se scurgea în râu. Coborî strada, fără să mai întoarcă privirea. La o fereastră, se aprinse lumina, apoi la alta, chiar în dreptul lui. Începu să alerge. Drumul era în pantă și el se clătină, gata să se prăbușească.

Prezentare și traducere de
Marilena Chiriac

Allen Ginsberg

Sfârșit

Eu sunt Eu, bătrânul Tată Ochidepește care încep oceanul, viermele la urechea mea proprie, șarpele răsucindu-se împrejurul unui copac.

Stau în mintea stejarului și mă ascund în trandafir, știu dacă cineva se trezește, nimeni decât moartea mea, veniți la mine trupuri, veniți la mine profeții, veniți toți predicând, veniți spirite și viziuni.

Vă primesc pe toți, voi muri de cancer, intru pentru totdeauna-n coșciug, închid ochii, dispar.

Cad peste mine însumi în zăpada de iarnă, mă rostogolesc într-o roată mare prin ploaie, privesc convulsiile celor în acuplare, scârțâit de mașină, furiile gemându-și muzica joasă, memoria pâlind în creier, oameni imitând câinii,

mă desfăt într-un pântec de femeie, tinerețe întinzându-și sânii și coapsele către sex, cocoșul izbucnit înăuntru azvârlindu-și sămânța pe buzele lui Yin, dansul bestiilor în Siam, cântă opera la Moscova,

băieții mei tânjesc în amurg pe trepte, intru în New York, îmi cânt jazzul pe o Harpă din Chicago.

Dragostea care m-a conceput o readuc înapoi la Originea mea fără pierdere, plutesc peste cel ce vomită

cutremurat de propria mea nemurire, cutremurat de această

nesfârșire pe care o joc la zaruri și o îngrop, vino Poete taci din gură mănâncă-mi cuvântul, și degustă-mi

gura în urechea ta.

1960

*La urma urmei ce
mai rămâne de spus?*

Nu există altă lume.
Cercul este complet.
Trăiesc în eternitate.
Căile acestei lumi
sunt căile Cerului.

1949

Când mă așez în fața hârtiei
să scriu mintea mi se preschimbă
într-un fel de feminină
nebune a trăncănelii;
dar să gândesc să văd în afară
într-o locuință, pereții universului însuși
asta aștept: aștept până cerul
apare cum este,
aștept un moment când
poemul însuși
este felul meu de a vorbi în afară, nu
declamând ori celebrând, totuși,
ci spunând adevărul.

1949

Metafizică

Acesta este singurul și unicul
firmament: de aceea
el este lumea absolută.

*Epigramă la o
pictură a Golgothei*

Pe un arbore pleșuv într-un spațiu golit
Fața fără aureolă a unei forme oarbe;
Vezi, unde Cerul este distrus
Chipul suspendat al vidului.

1949

Am încercat să concentrez
razele totale ale soarelui în
fiecare poem ca printr-o bucată de sticlă
dar asemenea amplificare magnificație
nu a dat paginii foc.

1949

În românește de
Magda Cârneli

Universitatea franceză - ieri, azi și, poate, mâine

de NICOLAE BALOTĂ

Universitatea franceză trece, în zilele noastre, printr-una dintre acele crize pe care le putem numi „de creștere“, criză ce se poate asemăna, cel mai potrivit, cu o ecluză. Asemenea vaselor care, pentru a trece de la un nivel la altul trebuie să intre, să staționeze, apoi să iasă dintr-o ecluză, tot așa și școlile superioare ale Franței trepidă oarecum pe loc, cu apele crescând sub ele, așteptând, trăind schimbarea masivă a nivelului lor. Proiectele de reformă se succed. Chevènement, fostul ministru al guvernului socialist avusese un asemenea proiect, Monory, un alt fost ministru, al guvernului Chirac, avea un alt program, vast și ambițios, pentru întreg țământul Franței, din anii ce vor veni. Un asemenea program, planul Devaquet, deși judicios, a fost retras cu câțiva ani în urmă, fiind respins de opinia nu îndeajuns de bine informată a studențimii. Suntem însă într-o democrație liberală și legile nu se impun prin decrete arbitrare, ci prin consimțământul public, întemeiat pe o majoritate legală.

Toate aceste planuri de restructurare din lumea - îndeobște pașnic-conservatoare - a instrucțiunii publice, corespund neîndoios necesității unui *aggiornamento*, unei adaptări a școlii, și îndeosebi a celei superioare, la noile necesități, la noile exigențe ale unei societăți, ale unei civilizații în evoluție rapidă și profundă. Învățământul secolului ce vine se profilează în zilele noastre.

Dar simptomele crizei, și proiectele despre care vorbeam reflectă totodată și o stare de neliniște, de tulburare, de incertitudine prin care trece învățământul. Asistăm nu numai la o criză a școlii, ci la una a culturii. Această criză își are rădăcinile sale în trecut. Chiar dacă valorile date de mișcările tineretului din mai 1968 aparțin demult unui trecut istoric, ele au fost un prim simptom al acestei crize culturale, cu implicații mai adânci, spirituale, ce depășesc perimetrul strict al învățământului. Simptome de o asemenea violență nu s-au mai manifestat de atunci. Când vorbesc cu studenții mei despre mai 1968, ei abia știu să îngăime ceva; 1968 aparține preistoriei, nici măcar istoriei lor. Studenții de azi nu au nici-o opinie, în orice caz nici-o simpatie pentru acei înaintași ai lor care clamau și scriau pe zidurile Sorbonei: „imaginația la putere!“ sau „sub trotuare, plaja“, și care, de altfel, ridicau pe alocuri plăcile caldarâmelor pentru a găsi poate dedesubt plaja edenică, în orice caz plăcerea anarhiei. Utopii frivole, fragile, spulberate de vântul necruțător al istoriei? Da, desigur, dar utopii ce au marcat o generație. De altfel, cei mai recentii istorici ai mișcării din 1968, jurnaliștii Hervé Hamon și Patrick Rotman, au publicat un al doilea volum din masiva lor lucrare, *Generația*, volum intitulat *Anii de cenușă*. Marxismul, maoismul, „isme“ ideologice ale acestei „generații“ turbulente s-au irosit demult în vânt, preschimbate - așa spune - în cenușa istoriei. Dezideologizarea studenților mei (care se nășteau prin 1968) este, așa îndrăzni să spun, totală. Manifestațiile lor, rare, sunt fie strict profesionale, legate de interesele vieții studentești, fie mâinate de imbolduri generoase: antirasism, deschiderea „restaurantelor inimii“ pentru cei nevoiași și altele.

Una din problemele care se pun în lumea

universitară franceză e aceea a creșterii masive a numărului studenților. Procesul este mai vechi, a început încă din anii '60, dar s-a intensificat în ultimul timp. S-au înființat, îndeosebi în anii '60 și '70, câteva zeci de universități noi. Parisul a ajuns la a 13-a sa Universitate. Centre noi universitare s-au creat și altele urmează să se creeze (să dăm o singură cifră semnificativă: pe lângă cele 13 Universități care există la Paris și în zona pariziană vor apărea în cei 2 - 3 ani viitori alte 5 universități. Și mărirea numărului acestor instituții de învățământ superior în Franța urmează acest ritm de creștere al Universităților pariziene). Cu excepția câtorva mari școli speciale, Universitatea franceză nu cunoaște acel *numerus clausus*, prohibiția care împiedică în România accesul la universitate atâtor tineri, traumatizând serii întregi de candidați la studiile superioare, respinși în baza unui examen de admitere aleatoriu. Selecția se face și în Franța dar nu la intrarea în Facultate, în baza unui scurt examen neconcludent cu privire la aptitudinile reale ale candidatului, ci în cursul anilor. Selecția aceasta, implicând reușite și eșecuri, este mult mai judicioasă, controlul efectuându-se în timp.

Această problemă a selecției privește, desigur, și corpul didactic. Franța a rămas (oarecum asemenea Chinei imperiale) țara care își recrutează elitele în baza examenelor și concursurilor. Fiecare etapă din cursus-ul universitar este marcată de foarte serioase examene și concursuri. Licența, magisteriul, capes-ul, agregarea, doctoratele sunt doar câteva dintre ele. Selecția aceasta, firește, ține seama de capacitățile intelectuale, științifice ale candidaților, nicidecum de anumite merite extra universitare, ideologico-politice, ca în România, din întreaga epocă a comunismului când, din păcate, pe lângă unele certe valori, Universitatea cuprindea (și continuă să cuprindă încă) un mare număr de cadre didactice, admise în baza activității lor politice, promovate în măsura angajamentului lor ideologic.

Aceasta implică, desigur, în Universitatea franceză, o atmosferă foarte plăcută de

disponibilitate, o libertate totală a profesorului, pe care o poate aprecia îndeosebi cel care a cunoscut restricțiile impuse de un regim totalitar. Libertatea presupune încredere deplină în posibilitatea de a-ți organiza, de a-ți susține cum și despre ce vrei cursurile, în cadrul disciplinei tale. Ca profesor ești stăpân absolut pe catedra ta.

Firește, nici o materie inutilă, de propagandă sau indoctrinare ideologică nu grevează programa studenților, ce nu cunosc și n-au cunoscut enorma pierdere de vreme a camarazilor lor din est. Cât despre mijloacele de care dispun atât profesorii cât și studenții francezi, acestea depășesc adeseori necesarul. Când lucrez la Biblioteca Națională, cu cărțile cele mai rare din lume dispuse cuminte sub lampa cu abajur verde de sticlă sau scot cărți din bibliotecile Universității din Tours, unde îmi am catedra de literatură comparată, sau de la alte biblioteci și seminarii ca să nu mai vorbesc de librării, de laboratoare, de instrumentele de care se dispune, îmi amintesc adeseori vânătoarea dificilă din anii tinereții mele după câte o carte depusă, trecută la „interzise“ sau la „documentare“ în Bibliotecile universitare sau ale Academiei din Cluj sau București. Când îi văd pe unii din studenții mei folosind prea puțin mijloacele de care dispun, mă gândesc la studenții români (și le dau acestora de aici exemplul acelora) care ar fi fericiți să dispună de o parte măcar din uneltele - cărți, aparate - ale celor de aici.

Dar instrumentele nu sunt totul. Mai trebuie ca duhul - ca să folosesc o venerabilă vorbă vetustă - să sufle peste ele. Desigur, ar fi multe de spus despre prezența sau absența spiritului în Universitatea franceză. Cauza principală a acelei crize pe care o numeam de creștere, sau de tranziție, la începutul acestor reflecții, rezidă tocmai în modificări mai adânci ale atmosferei spirituale, ale mișcării ideilor în lumea universitară, și mai larg în universul culturii. Un fapt este cert: modalitățile intelectuale ale secolului al cărui sfârșit îl trăim, agonizează împreună cu secolul. Semnele timpului viitor încep însă să se arate. Iar tinerii sunt cei dintâi care sunt sensibili la aceste semne. Dar despre aceste semne ale viitorului poate cu un alt prilej.

1) Mircea Mihăieș convins că-n zare se află la fel de înseninat „Orizontul“ timișorean.

2) Doi profesori pentru Dicționarul-tezaur al literaturii române (Mircea Zăciu și Marian Papahagi) și un editor de elită (Georgeta Dimisianu).

3) „Memoria“ lui Banu Rădulescu face în continuare succes de casă. Nu se îndoiește Horia Stanca, participant și el la Canalul Dunăre – Marea Neagră, în varianta Dej.

4) Au fost cândva redactori la publicația noastră: Mircea Dinescu, Theodor Balș, Nicolae Ciobanu și Matei Gavril-Albastru.

